উত্তৰ হাতীবান্ধা যুটীয়া বনাঞ্চল ব্যৱস্থাপনা সমিতি

খৰাঘাট বন্যপ্ৰাণী সংমণ্ডল

পৰ্বতঝৰা বন্যপ্ৰাণী মণ্ডল

ক্ষুদ্ৰ প্ৰকল্প আঁচনি

(২০১৬-১৭ৰ পৰা ২০২৫-২৬)

প্ৰস্তুতকৰ্তা ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা যুটীয়া বনাঞ্চল ব্যৱস্থাপনা সমিতিৰ

সহযোগ

বনাঞ্চল বিভাগ, অসম

আৰু

ক'ম্পেল'

(আই আই ই, আৰ জি ভি এন আৰু চি এম এল)

জুলাই-২০১৬

Approved

Divisional Forest Officer
Parbatjhora Forest Division
Saptighat

সাংকেতিক শব্দ বিন্যাস তালিকা ঃ

সাংকেতিক শব্দ	মূল ভাঙনি
APFBC	Assam Project on Forest and Bio-diversity Conservation
(এ পি এফ বি চি)	(বনাঞ্চল আৰু জৈৱ-বৈচিত্র্য সম্পৰ্কীয় প্ৰকল্প, অসম)
AFD	Agency France de Development
(এ এফ ডি)	(উন্নয়ন বিষয়ক ফৰাচী সংস্থা)
BPL	Bellow Poverty Line
(বি পি এল)	(দাৰিদ্ৰ্য সীমাৰেখাৰ তলৰ)
COMPELO	Consortium for Micro Planning and Enhancing Livelihood Opportunities
(ক'মপেল')	(ক্ষুদ্ৰ প্ৰকল্প আঁচনি আৰু জীৱিকাৰ সুযোগ বৃদ্ধিৰ বাবে গঠিত মহাজোঁট)
EPA	Entry Point Activities
(ই পি এ)	(প্ৰাৰম্ভিক কাৰ্যব্যৱস্থাপনা)
GIS	Geographical Information System
(জি আই এছ)	(ভৌগোলিক তথ্য ব্যৱস্থাপনা)
Ha	Hectare
(হে)	(হেক্টৰ (মাটিকালি))
IIE	Indian Institute of Entrepreneurship
আই আই ই	(ভাৰতীয় উদ্যমিতা প্ৰতিষ্ঠান)
JFMC	Joint Forest Management Committee
(ই ডি চি)	পৰিৱেশ উন্নয়ন সমিতি
Kg	Kilogram
(কে জি)	(কিলোগ্ৰাম)
Km	Kilometer
(কে এম)	(কিলোমিটাৰ)
NGO	Non-Governmental Organization
(এন জি অ')	(অনা-চৰকাৰী সংস্থা)
NTFP	Non Timber Forest Product
(এন টি এফ পি)	(গছবিহীন বনজ উৎপাদিত সামগ্ৰী)
PDS	Public Distrubution System
(পি ডি এছ)	(ৰাজহুৱা বিতৰণ ব্যৱস্থা)
PHE	Public Health Engineering
(পি এইচ ই)	(ৰাজহুৱা জনস্বাস্থ্য কাৰিকৰী)
PRA	Participatory Rural Appraisal
(পি আৰ এ)	(গ্ৰামীণ অংশগ্ৰহণকাৰীৰে যোগাযোগ)
Rs.	Indian Rupee
(আৰ এছ)	(ভাৰতীয় মুদ্ৰা)
SHG	Self Help Group
(এছ এইচ জি)	(আত্মসহায়ক গোট)
VCDC	Village Council Development Committee
(ভি চি ডি চি)	(গ্ৰাম পৰিষদ উন্নয়ন সমিতি)

উত্তৰ হাতীবান্ধা যুটীয়া বনাঞ্চল ব্যৱস্থাপনা সমিতি
পৰ্বতঝৰা বন্যপ্ৰাণী সংমণ্ডল, খৰাঘাট বন্যপ্ৰাণী মণ্ডল, ছুপাৰীঘাট
১০ বছৰীয়া ক্ষুদ্ৰ প্ৰকল্প আঁচনি
জীৱিকা বিকাশ পৰিকল্পনা আৰু বন্যপ্ৰাণী উন্নীতকৰণ পৰিকল্পনা

সূচীপত্ৰ

ক্ৰমিক নং	শিৰোনাম	পৃষ্ঠা
১	পাতনি	৪
২	গ্ৰামীণ আৰ্থ-সামাজিক আকৃতি	৫
৩	জীৱিকাৰ সুযোগ বিশ্লেষণ	৯
৪	জীৱিকা উন্নীতকৰণৰ আঁচনি	১২
৫	বনাঞ্চল বিকাশ আঁচনি	১৪
	অতিৰিক্ত সূচী জীৱন ধাৰণ উন্নীতকৰণৰ কৰ্মৰাজিৰ পৰা লাভৱান হোৱা লোকৰ তালিকা (১) কাপোৰ চিলোৱা	২৪

(১) পাতনি

পৰিকল্পনাৰ বিষয়	ঃ	বন আৰু জৈৱিক সংৰক্ষণৰ অসম পৰিকল্পনাৰ মুখ্য লক্ষ্য হ'ল কিছু লক্ষ্যস্থানত বন বিভাগৰ সহযোগিতা আৰু বিভিন্ন ধৰণৰ বহুমুখী পৰিকল্পনাৰ জৰিয়তে গ্ৰহণযোগ্য বনজ আৰু জৈৱিক সংৰক্ষণ আৰু নিয়ন্ত্ৰণৰ ব্যৱস্থা কৰা আৰু এনেধৰণৰ ব্যৱস্থাক মজবুত কৰি বনজ আৰু অনা-বনজ জাতীয় বস্তুৰ গ্ৰহণযোগ্য ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে জীৱন ধাৰণৰ সুষম ব্যৱস্থা কৰা। এই আঁচনিৰ লক্ষ্যসমূহ এনেধৰণে বৰ্ণনা কৰা হৈছে। বন বিভাগৰ বিভিন্ন গোটৰ সহযোগিতাত এই গোটসমূহৰ জীৱিকা নিৰ্বাহৰ প্ৰথাসমূহ মজবুত কৰি সংৰক্ষণ আৰু জৈৱিক বৈষম্যৰ গ্ৰহণযোগ্য ব্যৱস্থা কৰা। ফ্ৰান্স উন্নয়নকামী এজেন্সী, এজেন্সী ফ্ৰান্স ডি ডেভেলপমেণ্ট (এ এফ ডি)ৰ জৰিয়তে এই আঁচনিত বিশেষকৈ ধনৰ সাহায্য আগবঢ়োৱা হৈছে। ইয়াত সহকাৰী ধন যোগাৰ কৰোঁতা হিচাপে আছে অসম চৰকাৰ। বনজ আৰু জৈৱিক পদাৰ্থৰ সংৰক্ষণৰ অসম আঁচনি এই পৰিকল্পনাৰ বাবে নীতি গ্ৰহণ কৰা, চোৰাচিতা কৰা ইত্যাদি বিভিন্ন ব্যৱস্থাৰ বাবে দায়বদ্ধ।
ক্ষুদ্ৰ আঁচনি আৰু জীৱন ধাৰণ উন্নীতকৰণ	ঃ	বজাৰৰ সমৰ্থ অনুযায়ী মূল্যাংকন বৃদ্ধি, বৰ্তমানৰ আঁচনিয়ে উদ্যোগীকৰণৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিয়া, মাৰ্কেটিঙৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া ইত্যাদিৰ জৰিয়তে জীৱন ধাৰণৰ কাৰ্যকলাপৰ বিষয়ে উন্নয়ন সাধন কৰা। বৰ্তমানৰ জনসংখ্যাৰ ক্ৰমবৰ্ধমান গতিৰ বাবে বৰ্তমানৰ বনজ সম্পদৰ ওপৰত পৰা বিৰাট হেঁচা বা চাপৰ বাবে এনেধৰণৰ ব্যৱস্থাৰ প্ৰয়োজন হৈছে। বজাৰৰ ক্ষমতাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি বৰ্তমানৰ বনজ আৰু জৈৱিক বস্তুৰ ওপৰত লাহে লাহে ইয়াৰ মূল্যাংকন সংযোজনৰ সময় আহি পৰিছে। ইয়াৰ উপৰি বনজ সম্পদৰ বাহিৰে অন্যান্য সম্পদৰ ব্যৱহাৰৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰাৰ লগতে সমাজৰ অন্যান্য সদস্যসমূহৰ নৈপুণ্য বৃদ্ধিৰ কৌশলসমূহৰ জৰিয়তে অন্যান্য ব্যৱস্থাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা উচিত। ভাৰতীয় উদ্যোগীকৰণ প্ৰতিষ্ঠান, গুৱাহাটী, ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰামীণ বিকাশ নিধিৰ সহযোগত জীৱিকা বিকাশৰ বাবে এই ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা হাতত লোৱা হৈছে, যাতে ক্ষুদ্ৰ আঁচনি আৰু জীৱন ধাৰণৰ উন্নয়ন এই ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা সম্ভৱ। এই উমৈহতীয়া অনুষ্ঠানটিক ক্ষুদ্ৰ আঁচনি আৰু জীৱন ধাৰণৰ সুবিধাসমূহৰ যুটীয়া ৰাজশক্তি (কম্‌পেল') নামেৰে নামকৰণ কৰা হৈছে। এই আঁচনিৰ নীতি-নিয়ম অনুযায়ী এই ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনাৰ অন্তৰ্ভুক্ত অন্যান্য ব্যৱস্থাসমূহৰ ভিতৰত— 'গ্ৰামীণ আৰু বনজ উন্নীতকৰণৰ অন্যান্য ব্যৱস্থাসমূহ— বনাঞ্চল নিৰ্ভৰশীল সদস্যসকলৰ জীৱন ধাৰণৰ ব্যৱস্থাত সহায় কৰা, বন পৰিচালনাত যথেষ্টসংখ্যক বিষয়া-কৰ্মচাৰীৰ সহায় লোৱা ইত্যাদি'। ইয়াত বন বিভাগ আৰু জীৱন ধাৰণৰ উন্নীতকৰণৰ বিভিন্ন ব্যৱস্থা জড়িত হৈ আছে।
উত্তৰ হাতীবান্ধা ই ডি চিৰ বাবে ক্ষুদ্ৰ প্ৰকল্প	ঃ	এই পৰিকল্পনাত উত্তৰ হাতীবান্ধা পৰিৱেশ উন্নয়ন সমিতিৰ বাবে ক্ষুদ্ৰ প্ৰকল্পৰ তথ্য দাঙি ধৰা হৈছে। এই সমিতিখন কোকৰাঝাৰ জিলাত অৱস্থিত। ই পৰ্বতঝৰা বন্যপ্ৰাণী মণ্ডলৰ অন্তৰ্গত খৰাঘাট বন্যপ্ৰাণী সংমণ্ডলত অৱস্থিত। পৰৱৰ্তী শিতানত এই কমিটীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। বৰ্তমানৰ ক্ষুদ্ৰ আঁচনিখন ৰাইজৰ দ্বাৰা তৈয়াৰ কৰা হৈছে। এই দলিলখন গ্ৰামীণ অংশগ্ৰহণকাৰীৰে যোগাযোগৰ দ্বাৰা তৈয়াৰ কৰা হৈছে। ভাৰতীয় উদ্যমিতা প্ৰতিষ্ঠান আৰু ৰাইজৰ সহযোগত জুন ২০১৬ চনত তৈয়াৰ কৰা হৈছে। আঁচনিৰ ৰীতি-নীতিৰ জৰিয়তে ভাৰতীয় উদ্যমিতা প্ৰতিষ্ঠানৰ দ্বাৰা এই ক্ষুদ্ৰ আঁচনি তৈয়াৰ হৈছে। বিশদ আলোচনাৰ অন্তত উত্তৰ হাতীবান্ধা ই ডি চিৰ বাবে প্ৰকল্প আঁচনি জুলাই ২০১৬ত চূড়ান্ত কৰা হয়।

(২) গ্ৰামীণ আৰ্থ-সামাজিক আকৃতি

স্থান ঃ	উত্তৰ হাতীবান্ধা সংৰক্ষিত বনাঞ্চল সংলগ্ন উত্তৰ হাতীবান্ধা আৰাসী এলেকাৰ জনসাধাৰণক লৈ উত্তৰ হাতীবান্ধা যুটীয়া বনাঞ্চল ব্যৱস্থাপনা সমিতি (জে এফ এম চি) গঠন কৰা হৈছে। কোকৰাঝাৰ জিলাৰ বগৰীবাৰী ৰাজহ মণ্ডলৰ অধীনস্থ এলেকাক এই ই ডি চিয়ে সামৰি লৈছে। **অতিৰিক্ত সূচী (১) ত ইয়াৰ তথ্য গাঁৱৰ মানচিত্ৰসহ দেখুওৱা হৈছে।**
প্ৰধান তথ্যসমূহ ঃ	**জে এফ এম চিৰ প্ৰধান তথ্যসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—** **তালিকা (ক) জে এফ এম চিৰ প্ৰধান তথ্যসমূহ—**

ই ডি চিৰ নাম	**উত্তৰ হাতীবান্ধা**
বসতি এলেকা	উত্তৰ হাতীবান্ধা
ৰাজহ গাঁৱৰ নাম	উত্তৰ হাতীবান্ধা
গাঁও পঞ্চায়ত-ভিচিডিচিৰ নাম	দেৰীতলা
ৰাজহ চক্ৰ	বগৰীবাৰী
জিলা	কোকৰাঝাৰ
বন সংমণ্ডল	পৰ্বতঝৰা
বনাঞ্চল ক্ষেত্ৰীয় এলেকা	খৰাঘাট
বনাঞ্চলৰ বীট এলেকা	দেৰীতলা
স্থাপিত	২০১৫
জে এফ এম চিৰ সীমা বৰ্ণনা	উত্তৰে ঃ পাইনকান্দাৰপত - I, পাইনকান্দাৰপত II, কাজিগাঁও ৰাভাপাৰা দক্ষিণে ঃ কালাবাদ্ৰী পইণ্ট - III, বিএছএফ কেম্প পাণবাৰী পশ্চিমে ঃ দেৰীতলা পূৱে ঃ বামুণীপাহাৰ, ৰঙামাটি পাহাৰ ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাইপথ ৩১

উৎস ঃ জুন ২০১৬ত পি আৰ এ অনুশীলনত হোৱা আলোচনা আৰু জে এফ এম চিৰ সংগৃহীত তথ্যৰ আধাৰত। অতিৰিক্ত বিশদ তথ্য **তালিকা-১ ৰেকৰ্ড-১** অতিৰিক্ত সূচীত সন্নিৱিষ্ট)

কাৰ্যনিৰ্বাহক কমিটী আৰু সাধাৰণ সভাৰ চমু বিৱৰণ

নিম্নোক্ত নক্সাত জে এফ এম চিৰ কাৰ্যনিৰ্বাহক সভা আৰু সাধাৰণ সভাৰ চমু বিৱৰণ প্ৰকাশ কৰা হ'ল—

নক্সা খ— কাৰ্যনিৰ্বাহক আৰু সাধাৰণ সভাৰ চমু বিৱৰণ

সভাপতিৰ নাম	বিনন্দ ৰাভা
সম্পাদকৰ নাম	গোবিন্দ ৰয়
কোষাধ্যক্ষৰ নাম	হিৰণ্য ৰাভা
কাৰ্যবাহী কমিটীৰ সদস্যৰ সংখ্যা	পুৰুষ- ১৫ মহিলা- ৪
সাধাৰণ সভাত সদস্যৰ সংখ্যা	৬২+৬২ (প্ৰতিঘৰৰ পৰা এজনকৈ পুৰুষ আৰু মহিলা)

উৎস ঃ জে এফ এম চিৰ ৰেকৰ্ড মতে।

ঘৰে প্ৰতি জনসংখ্যাৰ নমুনা	ঃ	মুঠ ৬২টা পৰিয়ালৰ ভিতৰত ৪৫ শতাংশ লোক দাৰিদ্ৰ্য সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰে। মুঠ মহিলাকেন্দ্ৰিক ঘৰৰ সংখ্যা ৩। মুঠ আৱাসী লোকৰ সংখ্যা ৩১৫ ৰ ভিতৰত ১৯০গৰাকী পুৰুষ আৰুবাকী মহিলা। অঞ্চলটোৰ আৱাসীসকল ৰাভা জনজাতিৰ অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ। তালিকা- ২, ৰেকৰ্ড- ২.১ ঃ সবিশেষ তথ্যৰ বাবে চাব পৰা যায়। ওপৰোক্ত তথ্যৰ ভিত্তিত দেখা যায় যে— (১) প্ৰতিটো পৰিয়ালৰ গড় সদস্য সংখ্যা- ৫। (২) গাঁওখনত পুৰুষ মহিলাৰ অনুপাত- প্ৰতি ১০০০ পুৰুষৰ বিপৰীতে ৬৫৮ মহিলা।
শিক্ষা আৰু নৈপুণ্যৰ বিকাশ	ঃ	জে এফ এম চি এলেকাৰ ৯০ শতাংশৰো অধিক জনসংখ্যা শিক্ষিত। বেছিসংখ্যক সদস্যই স্কুলীয়া শিক্ষা লাভ কৰিছে। ইয়াৰ বিপৰীতে অতি কমসংখ্যক আৱাসীয়ে কলেজীয়া শিক্ষা লাভ কৰিছে। জীৱিকাৰ বাবে শৈক্ষিক নৈপুণ্য সাধাৰণতে দুটা ব্যৱস্থাপনা— আনুষ্ঠানিক বা অনানুষ্ঠানিক ধৰণে আহৰণ কৰিব পৰা যায়। জে এফ এম চি এলেকাত অনানুষ্ঠানিক মানে পৰম্পৰাগত পদ্ধতিৰে দক্ষতাৰ বিকাশ সম্ভৱ। তলত উল্লেখ কৰা ধৰণে পৰম্পৰাগত দক্ষতা আহৰণ কৰে। (ক) এৰী পালন (খ) উদ্যান শস্য (গ) হস্ততাঁত শিল্প (ঘ) কৃষি বৃত্তি চৰকাৰে দেশত দক্ষতা বিকাশৰ বাবে উদগনিমূলক ব্যৱস্থা হাতত লৈছে। অৱশ্যে এই অঞ্চল বা চুবুৰীয়া অঞ্চলৰ কোনো গাঁৱৰ আৱাসীয়ে তেনে সা-সুবিধা লাভ কৰা পৰিলক্ষিত হোৱা নাই।
মাটি **পানী** **জলবায়ু ঃ উত্তাপ আৰু বৰষুণৰ মাত্ৰা** **বন আৰু জৈৱিক ভিন্নতা** **মাটি ব্যৱহাৰৰ পদ্ধতি**	ঃ ঃ ঃ ঃ	মাটিৰ দৰে আঁচনিৰ ভিতৰত আছে বিশেষকৈ— • বালিচহীয়া মাটি (তুলনামূলকভাৱে দ আৰু সমতলীয়া মাটিত)। এই ধৰণৰ মাটিয়ে বেলেগ বেলেগ ধৰণৰ খেতিৰ বাবে সহায়কাৰী হয় যদিও এই ধৰণৰ মাটি কম সাৰুৱা ৰূপে জনাজাত। বৰ্তমান অঞ্চলত ৰবৰ খেতি কৰা বাবে এই অঞ্চলৰ মাটি কম সাৰুৱা হয়। ঃ এই অঞ্চলত প্ৰধানতঃ দুটি নিজৰা বা পানীৰ উৎস দেখা যায়। এই দুটি হ'ল কালাবান্দ্ৰী আৰু ছিংগীঝৰা। গ্ৰীষ্ম কালত অঞ্চলটোৰ তাপমাত্ৰা ৩৮° পৰ্যন্ত হয়। শীত কালত ইয়াৰ তাপমান ৮°ৰ পৰা ৯° চেন্টিগ্ৰেটপৰ্যন্ত নিম্নগামী হয়। বাৰ্ষিক বৰষুণৰ পৰিমাণ প্ৰায় ৩১০০ মিঃ মিঃপৰ্যন্ত হয়। এপ্ৰিল-আগষ্ট মাহত বৰ্ষাকালৰ সময়ত দুই-তৃতীয়াংশ বৰষুণ হোৱা দেখা যায়। এলেকাটোত বৰষুণৰ বতৰত আৰ্দ্ৰতা ৮৫ শতাংশৰো অধিক আৰু শীত কালত ইয়াৰ পৰিমাণ ৬৫ শতংশতকৈ কম হয়। এই স্থানীয় বনাঞ্চলত সাধাৰণতে তিনি ধৰণৰ প্ৰজাতিৰ গছ-গছনি পোৱা যায়। আৰু এইবোৰ হ'ল - শাল, শিচু, এজাৰ, খয়ৰ, কৰচ ইত্যাদি। এই বিষয়ে অধিক তথ্য 'বনজ উন্নতিকৰণ আঁচনি'ত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। অনুসূচী- ২ত এই বিষয়ে বিশেষভাৱে দিয়া আছে। (১) শস্য পথাৰ— ১৯.৬% (২) গছ-গছনি —১৩.৮৯% (৩) বসতি এলেকা— ২৩.৩%

(৪) খৰিৰ খেতি — ২৪.৫৯
(৫) ঔষধি গছৰ খেতি— ৩.৫৯
(৬) খেতি কৰিব পৰা অব্যৱহৃত মাটি— ১৩.৩৭

মাটিৰ দায়িত্ব ঃ **তালিকা ৩ৰ ৰেকৰ্ড ১ত মাটিৰ দায়িত্বত থকা অৱস্থাৰ বিষয়ে গম পোৱা যায়।**

- ২১ শতাংশ ঘৰৰ গৰাকীৰ হাতত মাটি নাই।
- ৭৯ শতাংশ লোক মধ্যমীয়া কৃষক।(২ হেক্টৰতকৈ কম)।
- কাৰোৰে হাতত ২ হেক্টৰতকৈ বেছি মাটি নাই।

পশুপালন ঃ গাঁওখনত সৰ্বমুঠ পালিত পশুৰ সংখ্যা হ'ল— ২৭৯ (আনুমানিক)। মূল পশুপালন হ'ল—

গাইগৰু	ঃ	১২০
ছাগলী	ঃ	৪০
গাহৰি	ঃ	২৩
হাঁহ-কুকুৰা	ঃ	৯৬

তালিকা ৪ৰ **ৰেকৰ্ড-১**খন বিভিন্ন সময়ত প্ৰয়োজন অনুযায়ী ওপৰোক্ত হিচাপৰ লগত সংযোগ কৰিব পাৰি।

গাঁৱৰ আন্তঃগাঁথনি আৰু যোগাযোগৰ সুবিধা ঃ কোনো সমাজত যোগাযোগৰ আন্তঃগাঁথনি ব্যৱস্থাই জীৱিকা বিকাশৰ বিকল্পত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। গাঁৱত বৰ্তমান আন্তঃগাঁথনি মুঠেই সন্তোষজনক নহয়। নক্সা- ৫ত এই বিষয়ে বিশদভাৱে প্ৰকাশ কৰা হ'ল।

ওপৰোক্ত নক্সাৰ পৰা গাঁৱৰ আন্তঃগাঁথনিৰ বিষয়ে নিম্নোক্ত কথাখিনি ক'ব পাৰি—

• **ব্যৱহাৰিক আন্তঃগাঁথনি** ঃ উপযুক্ত পথ, বৈদ্যুতিকীকৰণ আৰু উপযুক্ত পানীৰ যোগানৰ পৰা এই অঞ্চলৰ ৰাইজ সম্পূৰ্ণৰূপে বঞ্চিত।

• **শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্য ব্যৱস্থা** ঃ এই অঞ্চলৰ লোক এই দুয়োবিধ ব্যৱস্থাৰ পৰা অতি কম পৰিমাণে উপকৃত হৈছে। ৰাজহুৱা পৰিৱহণ ব্যৱস্থা নোহোৱা বাবে এই অঞ্চলৰ অধিকাংশ লোকে যাতায়তৰ বাবে চাইকেল ব্যৱহৃত কৰে।

• **চৰকাৰী অফিচসমূহ** ঃ বিভিন্ন ধৰণৰ চৰকাৰী অফিচ যেনে - আৰক্ষী চকী, গাঁও পঞ্চায়তৰ কাৰ্যালয়, ৰাজহ বিষয়াৰ কাৰ্যালয়সমূহ গাঁৱৰ পৰা যথেষ্ট দূৰৈত অৱস্থিত বাবে গএঞা ৰাইজে এই ধৰণৰ কাৰ্যালয়সমূহৰ সদ্ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ সুবিধা বিশেষ নাপায়।

• **অৰ্থনৈতিক সা-সুবিধা** ঃ আৰ্থিক সামাজিক অনুষ্ঠান যেনে - বেংক, পোষ্ট অফিচ ইত্যাদি গাঁৱৰ পৰা বহু দূৰৈত অৱস্থিত হোৱাৰ বাবে কিছুসংখ্যক লোকৰ বেংক একাউণ্ট ইত্যাদি থকা সত্বেও গাঁৱৰ মানুহে এনেধৰণৰ অনুষ্ঠানবোৰৰ সদ্ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ নহয়।

কৃষিজাত শস্য ঃ তালিকা-৬ ৰেকৰ্ড-১ গাঁৱত উৎপন্ন হোৱা কৃষিজাতীয় শস্যৰ বিশেষ বিৱৰণ দিয়া হৈছে। নিম্নোক্ত শস্যসমূহ মুখ্য শস্য বুলি এই গাঁৱত জনাজাত।

খাৰিফ শস্য ঃ শালি ধান, চাইনিজ ধান, বৰোধান, য়ুম (কাটছু), শিমলু আলু, কঁঠাল, আম, জাম, তৰমুজ ইত্যাদি।

ৰবি শস্য ঃ সৰিয়হ, পাতজাতীয় পাচলি

অন্যান্য ঃ ৰবৰ, বিলাহী, গাজৰ, বাঙি, বিট, আনাৰস

সকলো শস্যসমূহ বৰষুণৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।

শস্য উৎপাদনৰ বিৱৰণ ঃ তালিকা-৭ ৰেকৰ্ড-১ত এই বিষয়ে বিশেষভাৱে দেখুওৱা হৈছে। শস্য উৎপাদনত

জড়িত পৰিয়ালৰ সংখ্যা- ৪৯

কৃষি উৎপাদৰ হিচাপ নিকাচ তলত দিয়া ধৰণৰ —

(ক) ধানখেতি ঃ ৬৮৪ কুইণ্টল উৎপাদন, ১৩.৯৫ কুইণ্টল প্ৰতি হেক্টৰ।

(খ) শাক-পাচলি ঃ ২৮৮ কুইণ্টল উৎপাদন, ৫.৪৩ কুইণ্টল প্ৰতি হেক্টৰ।

(গ) ৰবৰ ঃ ৮০ কুইণ্টল উৎপাদন, ৪.৯৮ কুইণ্টল প্ৰতি হেক্টৰ।

পশু খাদ্যৰ উৎস ঃ **নক্সা-৮** ৰেকৰ্ড-১ত পশুৰ বাবে খাদ্যৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰা হৈছে।

(ক) খেতিৰ বাকী ৰোৱা অংশ

(খ) ঘাঁহনি

(গ) অৱশিষ্ট শাক-পাচলি

ঘ) ঘৰৰ ৰান্ধনিশালৰ বাকী ৰোৱা অংশ

বজাৰ ঃ তালিকা- ৯ ৰেকৰ্ড- ১ৰ দ্বাৰা বিভিন্ন বজাৰৰ স্থিতি উল্লেখ কৰা হৈছে। ৰাইজে ব্যৱহাৰ কৰা মুখ্য বজাৰ কেইখনমান হ'ল—

(ক) গেলামাল-ৰাজহুৱা বিতৰণ ব্যৱস্থা ঃ দেৱীতলা ২ কিঃ মিঃ দূৰত্বত

(খ) সাপ্তাহিক-অৰ্ধসাপ্তাহিক বজাৰ ঃ দেৱীতলা আৰু আলমগঞ্জ ক্ৰমে ২ আৰু ৫ কিঃ মিঃ দূৰত্বত

(গ) ডাঙৰ বা মুখ্য বজাৰ ঃ আলমগঞ্জ ২ কিলোমিটাৰ দূৰত্বত।

জলসম্পদ ঃ **তালিকা ১০ৰ ৰেকৰ্ড ১ত জলজ সম্পদ পোৱা যায়। জলজ সম্পদ থকা উৎসসমূহ হ'ল—**

(ক) পকী কুঁৱা (পানীৰ উপস্থিতি সদায় থাকে)

(খ) নিজৰা (বতৰকেন্দ্ৰিক)

(গ) হস্তচালিত পাম্প (পানীৰ উপস্থিতি সদায় থাকে)

শক্তিৰ ব্যৱহাৰ ঃ **তালিকা ১১ৰ ৰেকৰ্ড ১ত এই বিষয়ে বিশেষ উল্লেখ কৰা হৈছে। এই তালিকাত গাঁৱত ব্যৱহৃত শক্তিৰ মুখ্য উৎসৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে।**

(ক) খৰি ঃ নিৰ্ভৰশীল পৰিয়াল— ৬২টা, উৎস ঃ বনাঞ্চল

(খ) কেৰাচিন ঃ নিৰ্ভৰশীল পৰিয়াল— ১০টা, উৎস ঃ বজাৰ

(খ) এল পি জি ঃ নিৰ্ভৰশীল পৰিয়াল— ৪টা উৎস ঃ গেছ এজেন্সী

আৰ্থ-সামাজিক মৰ্যাদা ঃ **সামাজিক স্থিতি ঃ** গাঁওখন ৰাভা, অনুসূচিত জাতিৰ লোকেৰে ভৰা। তেওঁলোকৰ বিশেষ জাতিগত প্ৰথা নাই। ইয়াত মহিলাৰ সামাজিক স্থিতি সন্তোষজনক।

আৰ্থিক অৱস্থা ঃ আৰ্থিক স্থিতি এই গাঁৱত সন্তোষজনক নহয়। খেতিয়েই ইয়াত মুখ্য পেছাসমূহ হ'ল - খেতি, উদ্যান শস্য, স্থানীয়ভাৱে মদ বনোৱা, হাজিৰা কৰা ইত্যাদি। গাঁওখনৰ প্ৰায় প্ৰতি ঘৰে বছৰি ১৫,০০০ টকাৰ পৰা ৩৫,০০০ পৰ্যন্ত আয় কৰে।

মানচিত্ৰ ঃ **অনুসূচী-১ত উল্লিখিত মানচিত্ৰত বিশদ আলোচনা কৰা হৈছে।**

(ক) গাঁৱৰ মেপ

(খ) গাঁৱৰ সামাজিক মেপ (নাম আৰু অন্যান্য প্ৰকাৰৰ সৈতে)

(গ) গাঁৱৰ সমূহীয়া সম্পদৰাজিৰ মেপ

(৩) জীৱিকাৰ সুযোগ বিশ্লেষণ

পি আৰ এ অনুশীলন ঃ ভাৰতীয় উদ্যমিতা প্ৰতিষ্ঠানৰ জৰিয়তে উত্তৰ হাতীবান্ধাত এক অনুশীলন কৰা হৈছিল— তাৰিখ ঃ ৭ জুন ২০১৬ স্থান ঃ যুথ ক্লাব, উত্তৰ হাতীবান্ধা। উপস্থিত জনসংখ্যা ঃ ৬০জন। জে এফ এম চিৰ কাৰ্যবাহী সদস্যৰ উপৰি ইয়াত উপস্থিত আছিল— গাঁওবুঢ়া, সামাজিক সদস্য, বন বিভাগৰ সদস্য আদি।

লক্ষ্য ঃ গাঁৱৰ ৰাইজৰ সৰ্বাংগীণ বিকাশৰ উদ্দেশ্যে আৱাসী লোকসকলৰ বৰ্তমানৰ অৱস্থা সম্পৰ্কত গএগ্রা ৰাইজৰ মাজৰ পৰা বিভিন্ন খবৰ গ্ৰহণ কৰি বনাঞ্চল বিকাশ আৰু জীৱিকা বিকাশৰ সূত্ৰ উদ্ভাৱন কৰাটোৱেই ইয়াৰ লক্ষ্য।

পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ আৰু ইয়াৰ পৰিণতি ঃ পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ আৰু ইয়াৰ পৰিণতি তলত দিয়া ধৰণে—

সামাজিক মেপিং

সম্পত্তি আহৰণকাৰীৰ স্থান

সময়ভিত্তিক পৰ্যালোচনা

জীৱন ধাৰণৰ অৱস্থাসমূহ

ভেন চিত্ৰ

অনুসূচী ঃ 3 ওপৰোক্ত বিষয়বোৰৰ সম্পূৰ্ণকৈ আলোকপাত কৰা হৈছে।

শ্ৰেণীবদ্ধকৰণ ঃ নিম্নোক্ত বিষয়কেইটাৰ বাবে শ্ৰেণীবদ্ধকৰণ অনুশীলন চলোৱা হয়।

- জীৱিকা আৰু নৈপুণ্য বিকাশ
- প্ৰাৰম্ভিক কাৰ্য ব্যৱস্থাপনা (ই পি এ)

অনুচ্ছেদ ৩ত উপৰোক্ত তথ্যখিনি প্ৰকাশ কৰা হৈছে।

ইপিএৰ স্থান ঃ

স্থান	গাঁৱৰ ই পি এ	বিশদ বিৱৰণ তালিকা- ৩ বিশেষভাৱে দিয়া আছে	সম্ভাব্য বিত্তীয় উৎস
১	পথ সংযোগ	মুখ্য পথৰ পৰা এ পি এফ বি চি খেতিলৈ দুই কিলোমিটাৰ দূৰত্ব	এ পি এফ বি চি
২	খোৱাপানী	নিয়মীয়া বিশুদ্ধ পানীৰ ব্যৱস্থাৰ বাবে জনস্বাস্থ্য কাৰিকৰী বিভাগৰ লগত সংযোগ ৰখা	এন আৰ ডি ডব্লিউ পি
৩	ৰন্ধৰ গেছৰ সংযোগ	ৰন্ধন গেছ বিতড়ন ব্যৱস্থাটো মসৃণ কৰিবলৈ বন্য প্ৰাণী মণ্ডল কাৰ্যালয়ত ৰন্ধৰ গেছ বিতৰণৰ কেন্দ্ৰ স্থাপন	এ পি এফ বি চি
৪	বৈদ্যুতিকৰণ	প্ৰতি ঘৰতে সৌৰশক্তি যুক্ত বিজুলীৰ ব্যৱস্থা কৰা	অসম ৰাজ্যিক বিদ্যুৎ পৰিষদৰ লগত সংযোগ ৰখা
৫	সমুদায় প্ৰেক্ষাগৃহ	৪০ফুট x ৩৫ ফুটৰে এটি ঘৰৰ নিৰ্মাণ	এ পি এফ বি চি

ঃ জীৱন ধাৰণৰ কৰ্মৰাজীৰ উন্নতীকৰণৰ বাবে ই পি এৰ ধনৰাশিৰ পৰা ২ লাখ টকাৰ ধন সাজু কৰি ৰাখিব লাগে।

ঃ জে এফ এম চি এলেকাৰ ভিতৰত কাৰ্যালয় কেন্দ্ৰৰ লগতে আৱাসী লোকসকলৰ

বাবে ন্যূনতম ব্যয় সাপেক্ষ এটা প্ৰেক্ষাগৃহ নিৰ্মাণ কৰা হ'ব, য'ত আৱশ্যকীয় যন্ত্ৰ-পাতি আদি ৰাখিব পৰা যায়।

জীৱিকাৰ সুযোগ ঃ জীৱিকাৰ সা-সুবিধাসমূহ তলত দিয়া ধৰণে পাব পাৰি।

(ক) কৃষি আৰু উদ্যান শস্য।

(খ) ঘৰচীয়া জীৱ-জন্তু পালন।

(গ) গছবিহীন বনজ উৎপাদিত সামগ্ৰী।

(ঘ) নিপুণতা উন্নীতকৰণ।

(ঙ) ঋণৰ সুবিধা।

উপৰোক্ত বিষয়বোৰৰ ওপৰত আৰু অধিকভাৱে তলত আলোচনা কৰা হ'ল

কৃষি আৰু উদ্যান শস্য ঃ এই সন্দৰ্ভত তালিকা ১২, ৰেকৰ্ড ২ত সবিশেষ তথ্য দাঙি ধৰা হৈছে।

মূল সমস্যাসমূহ—

(ক) জৈৱিক খেতিৰ বাবে ন্যূনতম জ্ঞান।
(খ) জলসিঞ্চন ব্যৱস্থাৰ অভাৱ।
(গ) কৃষি খণ্ডৰ বিকাশৰ বাবে আধুনিক যন্ত্ৰ-পাতিৰ অভাৱ।
(ঘ) বজাৰৰ চাহিদা অনুযায়ী নচলা।
(ঙ) খেতিৰ উৎপন্ন সামগ্ৰীসমূহ বজাৰলৈ লৈ যাবলৈ যাতায়ত ব্যৱস্থাৰ অভাৱ
(চ) বজাৰৰে প্ৰত্যক্ষ যোগাযোগৰ অভাৱ, মধ্যভোগীৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।

সুযোগসমূহ—

(ক) অধিক উৎপাদনমুখী বীজৰ ব্যৱহাৰ।
(খ) জলসিঞ্চন ব্যৱস্থা, আধুনিক যন্ত্ৰ-পাতি আদিৰ ব্যৱহাৰে কম ব্যয়ত অধিক উৎপাদন কৰিব পাৰে।
(গ) সুচল যাতায়াত ব্যৱস্থাই কৃষকক চুবুৰীয়া বজাৰলৈ সামগ্ৰী কঢ়িওৱাত সহায় কৰিব।

এইক্ষেত্ৰত নিম্নোক্ত পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা হ'ল—

- জৈৱিক কৃষিৰ প্ৰশিক্ষণ।
- আধুনিক যন্ত্ৰ-পাতি ক্ৰয়ৰ বাবে ঋণ প্ৰদানৰ সুবিধা।
- পাচলি খেতিৰ বাবে উদগনি।

পশুপালন ঃ তালিকা ১৩ত পশুপালনৰ সুযোগ সম্পৰ্কে সবিশেষ তথ্য দিয়া হৈছে।

মূল সমস্যাসমূহ—

(ক) অপৰ্যাপ্ত যোগান।

(খ) দুৰ্বল বিত্তীয় অৱস্থাৰ বাবে বজাৰৰ পৰা পশুখাদ্য ক্ৰয় কৰিবলৈ অপাৰগ।

(গ) পশুখাদ্যৰ বাবে গছ-গছনি আৰু শস্যৰ অৱশিষ্ট কেৱল ৩-৬ মাহলৈহে উপলব্ধ।

(ঘ) পশু চিকিৎসা কেন্দ্ৰৰ অভাৱ।

(ঙ) গাখীৰৰ বাবে পোনপটীয়া বজাৰৰ অভাৱ।

সুযোগসমূহ—

(ক) দ্ৰুতগতিত বিকাশ।

(খ) পশুপালনৰ দ্বাৰা অধিক হাৰত উপাৰ্জন সম্ভৱ।

(গ) বেমাৰৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ।

(ঘ) জীৱনকাল বৃদ্ধি।

(ঙ) গাঁওবাসীক পশুপালনৰ দ্বাৰা আয় বৃদ্ধিৰ বাবে জড়িত কৰাত উদগনি।

দক্ষতা বিকাশৰ পৰামৰ্শ—

(ক) ছাগলী পালন।

(খ) হাঁহ-কুকুৰা পালন।

(গ) গো-ধন পালন।

কাঠবিহীন বনজ উৎপাদক (এন টি এফ পি) ঃ **তালিকা নং- ১৪ৰ ৰেকৰ্ড- ২**ত কাঠবিহীন বনজ উৎপাদকৰ সুবিধাসমূহ

মুখ্য সমস্যাসমূহ হ'ল—

- পৰ্যাপ্ত জ্ঞানৰ অভাৱৰ বাবে এন টি এফ পিৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰৰ অভাৱ।
- কাৰিকৰী জ্ঞানৰ অভাৱ।
- প্ৰসংস্কৰণ ব্যৱস্থাৰ অভাৱ।

সুবিধাসমূহ হ'ল—

- পৰ্যাপ্ত উৰ্বৰ মাটি উপলব্ধ।

উল্লেখযোগ্য পৰামৰ্শসমূহ হ'ল—

- খাদ্যজাতীয় বৃক্ষৰোপণ
- ঔষধি গছ ৰোপণ

বিশেষীকৰণ শৈলী ঃ **তালিকা নং- ১৫ৰ ৰেকৰ্ড ২**ৰ জৰিয়তে নৈপুণ্য উন্নীতকৰণৰ বিভিন্ন প্ৰথা দেখুওৱা হৈছে—

মুখ্য সমস্যাসমূহ হ'ল—

- কেঁচামালৰ অভাৱ।
- বস্তুৰ বিন্যাসীকৰণৰ অভাৱ।
- প্ৰতিষ্ঠানগত ক্ৰেতাৰ সৈতে যোগাযোগৰ অভাৱ।
- আধুনিক যন্ত্ৰ-পাতিৰ ব্যৱহাৰৰ অভাৱ।

সুবিধাসমূহ হ'ল—

- আধুনিক যন্ত্ৰ-পাতিৰ ব্যৱহাৰ কৰা।
- ৰাষ্ট্ৰীয়-আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মেলা আদিৰ সামগ্ৰীৰ তুলনাৰে ডিজাইন আৰু গুণগত মান উন্নীতকৰণৰ ব্যৱস্থা লোৱা।
- বজাৰৰ সম্প্ৰসাৰণ।

উল্লেখনীয় পৰামৰ্শসমূহ হ'ল—

- আধুনিক সা-সঁজুলিৰ ওপৰত প্ৰশিক্ষণ দিয়া
- গাঁওবাসীক অত্যাধুনিক কাৰিকৰী ব্যৱস্থাৰ যোগান ধৰা

ঋণৰ সুবিধা ঃ **তালিকা নং- ১৬ৰ ৰেকৰ্ড ২**ৰ জৰিয়তে বিষয়সমূহ আলোচিত হৈছে।

মুখ্য সমস্যাসমূহ হ'ল—

- আৰ্থিক ঋণ ব্যৱস্থাৰ অভাৱ।
- ব্যক্তিগতভাৱে ঋণ দিওঁতাই উচ্চ সুদৰ হাৰ বিচাৰে।

সুবিধাসমূহ হ'ল—

- অৰ্থনৈতিক সংস্থা প্ৰতিষ্ঠা কৰা
- উপযুক্ত সচেতনতামূলক ব্যৱস্থা সৃষ্টি কৰা

উল্লেখনীয় পৰামৰ্শসমূহ হ'ল—

- গাঁৱৰ ওচৰতে বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান কেন্দ্ৰ স্থাপন কৰা।

কৌশলগত হস্তক্ষেপ ঃ ওপৰত উল্লিখিত উপদেশকাৰী আঁচনিসমূহক জীৱিকা নিৰ্ধাৰণৰ উন্নয়নকাৰী আঁচনিৰ কৌশলগত হস্তক্ষেপ বুলি বৰ্ণনা কৰা হৈছে।

(১) **কৃষি আৰু উদ্যান শস্য ঃ** অধিক উৎপাদনমুখী বীজৰ ব্যৱহাৰ, জৈৱিক কৃষিৰ

প্ৰশিক্ষণ, আধুনিক যন্ত্ৰ-পাতি ক্ৰয়ৰ বাবে ঋণ, দক্ষতা বিকাশ আঁচনি ৰূপায়ণ আদি।

(২) পশু পালন ঃ গাহৰি, হাঁহ-কুকুৰা

(৩) কাঠবিহীন বনজ উৎপাদক ঃ খোৰা বস্তু আৰু ঔষধি গছ ৰোপণ

(৪) বিশেষ নৈপুণ্য ঃ আধুনিক প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ ওপৰত প্ৰশিক্ষণ, গাঁওবাসীক আধুনিক প্ৰশিক্ষণৰ যোগান ধৰা, নতুন পদাৰ্থৰ ওপৰত আলোচনা, কেঁচা সামগ্ৰীৰ ভঁৰাল স্থাপন ইত্যাদি।

(৫) ঋণৰ সুবিধা ঃ ঘৰৰ ওচৰতে আধুনিক আৰ্থিক অনুষ্ঠান স্থাপন কৰা।

৪. জীৱিকা উন্নতীকৰণৰ আঁচনি ঃ

জীৱন ধাৰণৰ সা-সুবিধাৰ বিশ্লেষণ ঃ জীৱন ধাৰণৰ সা-সুবিধাৰ বিশ্লেষণ তলত দিয়া ধৰণে কৰিব পাৰি

(ক) জীৱন ধাৰণৰ সম্পদ

(খ) জীৱন ধাৰণৰ ক্ষেত্ৰ

(গ) সম্ভাৱনীয় জীৱন ধাৰণৰ স্থান

গ্ৰামীণ অংশগ্ৰহণকাৰীৰে যোগাযোগ ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা ইতিমধ্যে উত্তৰ হাতীবান্ধা অঞ্চলৰ ৰাইজৰ জীৱন ধাৰণৰ ব্যৱস্থাৰ ওপৰত বিভিন্ন আলোচনা বিভিন্ন ধৰণৰ আলোচনা কৰা হৈছে। এই অঞ্চলৰ ৰাইজৰ জীৱন ধাৰণৰ সা-সুবিধাসমূহ তলত দিয়া ধৰণে প্ৰকাশ কৰিব পাৰি।

(ক) প্ৰাকৃতিক মূলধন।

(খ) আন্তঃগাঁথনিগত মূলধন।

(গ) সামাজিক মূলধন।

(ঘ) মানৱ মূলধন।

(ঙ) বিত্তীয় মূলধন।

প্ৰাকৃতিক মূলধন ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ প্ৰধান প্ৰাকৃতিক মূলধন হৈছে এলেকাৰ সমীপৰ সংৰক্ষিত বনাঞ্চল আৰু ইয়াৰ কাষেৰে বৈ যোৱা কালাবান্দ্ৰী আৰু চিংগিঝোৰা নৈ।

অঞ্চলটোৰ গৰিষ্ঠসংখ্যক লোকেই বনাঞ্চলৰ গছ-গছনি, কাঠ খৰি, সেউজীয়া ঘাঁহ আদিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। কৃষিকৰ্ম আৰু পশুধন পালনৰ বাবে অঞ্চলবাসীয়ে নৈৰ পানীৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে।

(তালিকা নং ১০, ১১ আৰু ১৩ত বিশেষ তথ্য দিয়া হৈছে।)

আন্তঃগাঁথনিগত মূলধন ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ গৰিষ্ঠসংখ্যক আৱাসী কৃষিকৰ্মৰ সৈতে জড়িত আৰু দুই হেক্টৰতকৈও কম মাটিকালি থকা এই লোকসকল সাধাৰণ খেতিয়ক।

(অনুসূচী-৬ তালিকা- ৩ আৱাসীৰ দখলীকৃত মাটিৰ তথ্য দিয়া হৈছে।)

গাঁওখনত মুঠ আৱাসীৰ ভিতৰত ৯টা পৰিয়ালৰ আধা পকী ঘৰ আৰু বাকী ৫৩টা কেঁচা ঘৰ। আৱাসীসকলৰ ইন্ধন ব্যয়ৰ হিচাপ অনুযায়ী অধিক সংখ্যকে ঘৰুৱা তথা অন্যান্য ব্যৱহাৰৰ বাবে খৰি আৰু কেৰাচিনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। (অনুসূচী ৬, তালিকা ১০, ১১) জে এফ এম চি এলেকাটোত কোনো শিক্ষানুষ্ঠান নাই। (অনুচ্ছেদ ৬, টেবুল ৫) জলসম্পদৰ ভিতৰত ৪টা পৰিয়ালৰ দমকল আছে।

সামাজিক মূলধন ঃ গাঁওবাসীয়ে অজ্ঞতাৰ বাবেই জে এফ এম চিৰ সৈতে সম্পূৰ্ণৰূপে জড়িত নহয়। তেওঁলোকে নাজানে তেওঁলোকৰ ভূমিকা তথা ইয়াৰ পৰা হ'ব পৰা লাভালাভৰ বিষয়ে।

গাঁওখনত এটা যুৱ সংঘ আছে আৰু জে এফ এম চি অন্তৰ্গত কোনো ৰাজহুৱা প্ৰেক্ষাগৃহ নাই।

মানৱ মূলধন ঃ জে এফ এম চি এলেকাটোৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ভিতৰত ৯০ শতাংশৰো অধিক লোক অশিক্ষিত। (তালিকা- II, অনুচ্ছেদ ৬)।

বিত্তীয় মূলধন ঃ জে এফ এম চি এলেকাটোত কোনো ধৰণৰ চৰকাৰী বেংক-বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান নাই। অৱশ্যে গাঁওবাসীয়ে অনানুষ্ঠানিক গোটৰ পৰা ঋণ আদি সংগ্ৰহ কৰে।

অঞ্চলটোৰ সকলো লোকৰ বাণিজ্যিক বেংকত একাউণ্ট আছে যদিও তেওঁলোকে বিত্তীয় সা-সুবিধাৰ বিষয়ে অৱগত নহয়।

জীৱিকাৰ ধৰণ ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চি এলেকাৰ জীৱিকা সম্পৰ্কীয় কাম-কাজক নিম্নোক্ত চৰ্তসমূহৰ ভিত্তিত চিনাক্ত কৰা হৈছে।

(ক) জে এফ এম চি এলেকাৰ মুঠ আয়ৰ ভিতৰত জীৱিকাৰ অৱদান

(খ) বিশেষ শ্ৰেণীৰ জীৱিকাৰে আয় কৰা লোকৰ সংখ্যা শতাংশৰ ভিত্তিত

(গ) সম্ভাব্য জীৱিকাৰ বাবে অগ্ৰাধিকাৰ ভিত্তিত শ্ৰেণীবদ্ধকৰণ

(অনুচ্ছেদ ৩)

আয় বৃদ্ধিৰ কাৰ্যব্যৱস্থা ঃ (ক) কৃষি, উদ্যান শস্য, ৰবৰ খেতি।
(খ) দৈনিক মজুৰি
(গ) পশু পালন (গাহৰি, হাঁহ-কুকুৰা, গো-পালন)
(ঘ) চাকৰি (চৰকাৰী, বেচৰকাৰী চাকৰি)

জীৱন ধাৰণ কাৰ্যক্ৰমণিকাত

আয়ৰ ব্যৱহাৰ ঃ সমাজৰ সকলোৱে আয়ৰ ক্ষেত্ৰত সমূহীয়াভাৱে অংশগ্ৰহণ কৰে।

প্ৰাথমিক পৰ্যায়ৰ জীৱন-ধাৰণ ঃ কৃষি, ৰবৰ খেতি।

দ্বিতীয় পৰ্যায়ৰ জীৱন-ধাৰণ ঃ দৈনিক মজুৰি আৰু পশুপালন।

কিছুসংখ্যক চাকৰিয়ালো এই ক্ষেত্ৰত জড়িত হৈ থাকে।

সম্ভাৱনীয় জীৱন ধাৰণ

ব্যৱস্থাৰ স্থান ঃ জীৱন ধাৰণ আৰু নিপুণতা উন্নীতকৰণৰ ক্ষেত্ৰত সম্ভাৱনীয় ৰেংকিংসমূহ হ'ল

(১) এৰী উৎপাদন

(২) উদ্যান শস্য

(৩) পশুপালন

(৪) হস্ততাঁত

এছ এইচ জিৰ কৰ্মৰাজি ঃ গাঁওখনত দহটা আত্মসহায়ক গোটে বিভিন্ন স্থানত কাম কৰি আছে। এনেধৰণৰ আত্মসহায় গোটসমূহে তলত দিয়া ধৰণে নিজস্ব কামৰ পৰিকল্পনা কৰিব পাৰে।
(ক) সজাগতা বৃদ্ধি।
(খ) গোট সৃষ্টি কৰা।
(গ) জীৱিকাৰ কৰ্মত গাঁওবাসীক উমৈহতীয়াভাৱে জড়িত কৰোৱা।

(ৰেকর্ড-৪ তালিকা- ৩৩)

নির্ধাৰিত কাৰ্যব্যৱস্থাৰ সাৰাংশ : পৰৱৰ্তী পৃষ্ঠাত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে।

সু-সংহতকৰণ : পৰিকল্পনাত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা বিষয়বোৰ ভাৰত চৰকাৰৰ আঁচনিসমূহত সু-সংহতভাৱে একাকীকৰণ কৰিব পৰা যায়।

(ক) গ্ৰাম্য নিয়োগৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰাম্য নিয়োগ নিশ্চিতকৰণ আঁচনি।

(খ) কৃষি আৰু ইয়াৰ সহযোগী ক্ষেত্ৰৰ বিকাশৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰীয় কৃষি বিকাশ যোজনা।

(গ) জলাশয় বিকাশ, জলসিঞ্চনৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰীয় কৃষি সিঞ্চন যোজনা।

(ঘ) ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰামীণ জীৱিকা অভিযান।

(ঙ) দক্ষতা বিকাশ আঁচনি

(চ) অন্যান্য চৰকাৰী বিভাগ, যেনে— শিক্ষা, ৰেচম, পশুপালন, জলসিঞ্চন, উদ্যোগ মীন আদি বিভাগৰ পৰা সহায়।

(ছ) অন্যান্য আঁচনিৰ পৰা উপযুক্ত বিবেচিত হোৱা জীৱিকা বা গ্ৰামোন্নয়নৰ অন্যান্য আঁচনিকো সামৰি লোৱা। বৰ্তমান পৰিকল্পনাত ওপৰোক্ত সু-সংহত আঁচনিয়ে দীৰ্ঘম্যাদী ফলাফল প্ৰদান কৰিব।

৫ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চি বনাঞ্চল বিকাশ আঁচনি

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ অধীনত গ্ৰহণ কৰা ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনা অনুসৰি বনাঞ্চল উন্নয়ন আঁচনিখন অঞ্চলটোৰ গাঁও পৰ্যায়ত চলোৱা পি আৰ এ অনুশীলনৰ অধীনত প্ৰস্তুত কৰা হয়। ইয়াৰ লক্ষ্য হৈছে জৈৱ-বৈচিত্ৰ্য আৰু পাৰিপাৰ্শ্বিক পৰিৱেশৰ ভাৰসাম্যতাৰে বনাঞ্চল এলেকাটোত আৱাসীসকলৰ জীৱিকাৰ আৱশ্যকতাৰ ওপৰত প্ৰাধান্য দিয়া হৈছে।

১. জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চলৰ স্থিতি— এই ক্ষুদ্ৰ পৰিকল্পনাই উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ অধীনত জে এফ এম বনাঞ্চলৰ নিম্নলিখিতসমূহ বিবেচনা কৰে।

(ক) বন বিভাগে জে এফ এম চিসমূহক দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা বনাঞ্চল এলেকাসমূহ।

(খ) ঘোষিত এলেকাৰ বাহিৰৰ মাটি অথবা জনসমুদায়টোৰ নিজাববীয়া মাটিত বৃক্ষৰোপণ কৰা এলেকা বা কৰিবলগীয়া এলেকাসমূহ। জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চলসমূহৰ উল্লিখিত শ্ৰেণী দুটাৰ স্থিতিৰ ওপৰত তলত আলোচনা কৰা হ'ল—

১.১ বনাঞ্চল আৰু ইয়াৰ বৰ্তমান অৱস্থা : অন্যান্য এলেকাত বৃক্ষৰোপণ কৰা ক্ষেত্ৰ আৰু বৃক্ষৰোপণ কৰিবলগীয়া ক্ষেত্ৰসমূহৰ স্থিতি মূল্যায়ন কৰাৰ পাছত উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চলৰ সবিশেষ সাৰাংশ উল্লেখ কৰা হ'ল—

তালিকা নং-১ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চলৰ স্থিতি—

চিহ্নিত এলেকা	জেএফএমচি বনাঞ্চল এলেকা (হেক্টৰ)	গাঁৰৰ পৰা দূৰত্ব (কিঃমিঃ)	বনাঞ্চলৰ অৱস্থা (ভাল-৪০%তকৈ অধিক ঘন বনাঞ্চলৰ বাদে হতাশাজনক)	কিমান সঘনাই ব্যৱহাৰ হয় (২-৩ মিঃ, ৩-৬ মিঃ, ৬-৯ মিঃ, ৯ মিঃতকৈ অধিক)
(ক) দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা				
আৰ এফ-পি এফ : মহামায়া নাম : খৰাঘাট বিট : পৰ্বতঝৰা	১৭০ হেক্টৰ	—	ভাল এলেকা : ৭০ হেক্টৰ হতাশজনক এলেকা ১০০ হেক্টৰ	৯ মিঃতকৈ অধিক
(খ) অন্যান্য বৃক্ষৰোপণ হোৱা ঠাই বা এলেকা				

পৰিসীমা ঃ বনাঞ্চলৰ ধৰণ ঃ খৰি জাতীয় আৰু ঔষধী গছ ৰোপণ ভি এফ-অন্যান্য—	নাই	নাই	নাই	নাই

১.২ ঃ বনাঞ্চলৰ মাটিৰ ধৰণ ঃ

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চি এলেকাধীন বনাঞ্চল পলসুৱা মাটিত অৱস্থিত। তলৰ তালিকাখনত বনাঞ্চলটোৰ মাটিৰ ধৰণবোৰ দাঙি ধৰা হ'ল—

তালিকা নং- ২ ঃ জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চলীয় মাটিৰ বিৱৰণ—

গুণাগুণৰ জোখমাপ	দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা বনাঞ্চলৰ স্থিতি	বৃক্ষৰোপণ কৰা অন্যান্য মাটিৰ স্থিতি
উৰ্বৰতাৰ পৰ্যায়	কমসংখ্যক	নাই
খহনীয়াৰ স্থিতি	কম	নাই
উপস্থিতি ঃ		
গেদ	নাই	নাই
বোকা-পলশ	নাই	নাই
নতুন সংযোজিত মাটি	কম	নাই
বালিময় টিলা	নাই	নাই

উৎস ঃ প্ৰ-পত্ৰ- ৩ '(খ) বনাঞ্চলৰ মাটিৰ ধৰণ'-স্থানীয় সমুদায়ৰ সদস্য আৰু বন বিভাগৰে আলোচনামৰ্মে।

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বাবে বনাঞ্চলটোৰ মাটিৰ ধৰণসমূহত মূল লক্ষণবোৰৰ সাৰাংশ—

(ক) পলসুৱা মাটি, (খ) সাধাৰণভাৱে উৰ্বৰ।

১.৩ ঃ উদ্ভিদ শ্ৰেণীৰ সাম্প্ৰতিক সংমিশ্ৰণ—

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ অন্তৰ্গত বনাঞ্চলত তলত উল্লেখ কৰা উদ্ভিদ শ্ৰেণীৰ সাম্প্ৰতিক সংমিশ্ৰণ বিদ্যমান। উল্লেখ্য যে স্থানীয় অৰণ্য এলেকা চিৰসেউজ বনাঞ্চলত শ্ৰেণীবদ্ধ কৰা হৈছে।

তালিকা নং- ৩ ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ উদ্ভিদ শ্ৰেণীৰ সাম্প্ৰতিক সংমিশ্ৰণ

গুণাগুণৰ জোখমাপ	স্থানীয় নাম	বৈজ্ঞানিক নাম
প্ৰধান অৰণ্য প্ৰজাতি	গামাৰী	গোমেলিনা আৰবৰে
	অৰ্জুন	টাৰমিনালিয়া অৰ্জুন
	একাচিয়া	একাচিয়া এচপি
	শাল	চৰিয়া ৰ'বুষ্টা
	চেগুণ	টেক্‌টনা গ্ৰেণ্ডিছ লিন
	কৰচ	পলিয়ালথিয়া লংগিফলিয়া
	দইচেল	কপাইফেৰা লংছডৰফি
অন্যান্য প্ৰজাতি	টেৰা	এঞ্জিয়'স্পাম
	সোণাৰু	কেচিয়া ফিষ্টোলা
জোপোহা ঘাঁহনি, বন		

ঔষধি গছ	ঘোঁৰা নিম	আজাদিৰাষ্টা ইণ্ডিকা
	আমলখি	ফিল্লান্থাছ ইম্লিকা
উৎপাদন		
অন্যান্য		

২. বনাঞ্চল উন্নয়ন আঁচনিৰ বাবে আন বিষয়সমূহ—

উত্তৰ হাতীবান্ধ জে এফ এম চিৰ অধীনত বনাঞ্চল উন্নয়ন আঁচনিৰ বাবে নিম্নোক্ত বিষয়সমূহ অন্তৰ্ভুক্তিৰ বাবে আলোচনা কৰা হয়—

২.১ জে এফ এম চিয়ে বন সংৰক্ষণৰ বাবে পূৰ্বে লোৰা ব্যৱস্থাসমূহ—

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিয়ে বন সংৰক্ষণৰ বাবে মুঠতে লোৱা ব্যৱস্থাসমূহৰ সম্পৰ্কত তলত উল্লেখ কৰা বিষয়ত আলোচনা কৰা হয়—

(ক) পৰিয়াল জড়িত ঃ ৪০

(খ) ব্যক্তি জড়িত ঃ ৭০

(গ) ব্যৱস্থাৱলীৰ সাৰাংশ ঃ নিৰাপত্তাৰক্ষীৰ কৰ্তব্য, শাল বনাঞ্চলৰ অন্যান্য সংৰক্ষণ ব্যৱস্থা

(ঘ) কোনো আনুষ্ঠানিক ব্যৱস্থাপনা ঃ উপস্থিতি নাই।

২.২ ঃ বনজ উৎপাদনৰ পৰা ঘৰুৱা প্ৰয়োজনীয়তা

তলৰ তালিকাত বনজ উৎপাদনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল পৰিয়ালৰ প্ৰয়োজনীয়তা সম্পৰ্কে তথ্য দাঙি ধৰা হ'ল।

তালিকা নং- ৪ (ক) ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ অধীনস্থ এলেকাৰ প্ৰতি পৰিয়ালৰ বাবে বনজ উৎপাদনৰ ঘৰুৱা প্ৰয়োজনীয়তা—

বনজ উৎপাদনৰ নাম	**প্ৰতি ঘৰৰ বাবে প্ৰয়োজনীয়তা**		**উৎসসমূহ** (কেনেদৰে সংগ্ৰহ)
	কিমান সঘনে আৰশ্যক	আনুমানিক পৰিমাণ	
কাঠ খৰি	এসপ্তাহত	৭০-৭৫ কেজি	গছ-গছনি
ঘৰৰ বাবে কাঠ	এবছৰত	১০০ কেজি	বনাঞ্চল
আন কাৰ্য সম্পাদনাৰ বাবে সৰু টুকুৰা কাঠ	নাই		
খুঁটা-বাঁহ	নাই	১-২ বাঁহ প্ৰতিমাহ	
বনাঞ্চলৰ পৰা পশু খাদ্য		গৰু-ছাগলীৰ দ্বাৰা ঘাঁহ খোৱা	
এনটিএফপি	—		
অন্যান্য	—		

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চি এলেকাত ৬২টা পৰিয়ালৰ ঘৰ আছে। ওপৰোক্ত তালিকা আৰু এই আৱাসৰ সংখ্যাৰ পৰা স্পষ্ট হৈছে যে উত্তৰ হাতীবান্ধা গাঁৱত বনজ সম্পদৰ বাৰ্ষিক প্ৰয়োজনীয়তা তলত দিয়া ধৰণেৰে হয়—

তালিকা নং- ৪ (খ) ঃ বনজ সম্পদৰ সৰ্বমুঠ ঘৰুৱা প্ৰয়োজনীয়তা উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ সকলো আৱাসী পৰিয়ালৰ বাবে—

বনজ উৎপাদনৰ নাম	সমুদায়টোৰ বাবে আৱশ্যক (কিঃগ্ৰাঃ-একক প্ৰতি বৰ্ষ) (*)	মন্তব্য
কাঠ খৰি	২২৫৬৮০	বছৰজুৰি
ঘৰৰ কাৰণে কাঠ	৪০০০	
গৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে সৰু গছৰ কাঠ	নাই	
খুঁটা-বাঁহ	নাই	

২.৩ ঃ সংগ্ৰহ আৰু গাঁওবাসীৰ দ্বাৰা বনজ উৎপাদনৰ বজাৰ ঃ বনাঞ্চলৰ পৰা ব্যৱহৃত হ'বলগীয়া গাঁওবাসীৰ মুঠ সম্পদসমূহ তলত দিয়া ধৰণৰ—

তালিকা নং- ৬ ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ আৱাসী গাঁওবাসীৰ দ্বাৰা ব্যৱহৃত বনজ সামগ্ৰী—

বনজ উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ নাম	জনসমুদায়টোক আৱশ্যক (প্ৰতি বছৰত-কিলোগ্ৰাম তালিকা নং ৪ (খ)	অতিৰিক্ত বজাৰ বিপণন কিঃগ্ৰাঃ তালিকা ৫ (খ)	সৰ্বমুঠ আৱশ্যক কেজি
কাঠ খৰি	২২৫৬৮০		২২৫৬৮০
গৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে কাঠ	—	—	—
অন্য সামগ্ৰীৰ বাবে সৰু কাঠ	—	—	—
বাঁহ	—	—	—
খুঁটা	—	—	—
বনাঞ্চলৰ পৰা পশুখাদ্য	—	—	—
এন টি এফ পি	—	—	—

৩. বন সংৰক্ষণ/সুৰক্ষা বিষয়সমূহ

৩.১ সংৰক্ষণৰ সমস্যাৱলী ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চল সংৰক্ষণ সম্পৰ্কীয় সমস্যাসমূহৰ সাৰাংশ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

তালিকা নং ৭ ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চলৰ সংৰক্ষণ সমস্যা—

সমস্যাৰ ধৰণ	**আনুষংগিক সমস্যা আছে/নাই**	**লেখত ল'বলগীয়া হয়/নহয়**
ঘাঁহনি পথাৰ- স্থানীয় পশুৰ	আছে	আছে
ঘাঁহনি পথাৰ- অন্য এলেকাৰ বাবে	আছে	আছে
অবৈধভাৱে গছ কটা	আছে	আছে
কাঠৰ চোৰাং ব্যৱসায়	আছে	আছে
বনজুই	আছে	আছে
বনভূমি বেদখল	আছে	আছে
বনাঞ্চল সুৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত সৰ্প দংশন–জীৱনৰ প্ৰতি ভাবুকিৰ ঘটনা	আছে	আছে
ঔষধি গছৰ চুৰি	আছে	আছে

ঃ এতেকে উল্লিখিত জে এফ এম চিয়ে সন্মুখীন হোৱা বন সংৰক্ষণ বিষয়ক লেখত ল'বলগীয়া সমস্যাৰ কথাকেইটা হ'ল—

(ক) স্থানীয় পশু ধনৰ চৰণীয়া ঘাঁহনি পথাৰ।

(খ) অস্থানীয় পশু ধনৰ চৰণীয়া ঘাঁহনি পথাৰ।

৩.২ বনাঞ্চল হ্ৰাসৰ কাৰণ—

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এম এম চি এলেকাৰ বনাঞ্চল হ্ৰাস হোৱাৰ কাৰণ—

(ক) জনজাতীয় লোকে পৰম্পৰাগতভাৱে অৱলম্বন কৰা কৃষি পদ্ধতি।

(খ) ৰন্ধন গেছৰ কম ব্যৱহাৰৰ বাবে খৰিৰ বাবে স্থানীয় ৰাইজে বনাঞ্চলৰ গছ-গছনিৰ ওপৰত বেছি নিৰ্ভৰশীল

৪. বনাঞ্চল উন্নয়ন আঁচনিৰ বিষয়বস্তু ঃ

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বন উন্নয়ন আঁচনিৰ মূল বিষয়বস্তু সম্পৰ্কত তলৰ গাঁওসমূহে আলোচনা কৰিছে। যেনে— সংৰক্ষণৰ পৰিকল্পনা, বনাঞ্চলৰ বিকাশ (যাৱতীয় ব্যৱস্থা), গছপুলিৰ বিকাশ (নাৰ্ছাৰী), সামগ্ৰিক ব্যৱস্থাপনা আৰু অন্যান্য।

৪.১ সংৰক্ষণ পৰিকল্পনা ঃ

তলত উল্লেখ কৰা সংৰক্ষণ পৰিকল্পনাত দক্ষিণ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চল সংৰক্ষণৰ ব্যৱস্থাপনাৱলী সম্পৰ্কত আলোচনা কৰা হৈছে, যিবোৰ ইতিমধ্যে উপখণ্ড ৩.১ত আলোচিত হৈছে—

তালিকা নং- ৮, উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চল সংৰক্ষণ পৰিকল্পনা—

সংৰক্ষণৰ কাম ঃ প্ৰ-পত্ৰ-৩ ধাৰ্য কৰা মৰ্মে তালিকা নং ৩.৭ পৰা গ্ৰহণযোগ্য হিচাপত পূৰ কৰিব লাগিব	**বনাঞ্চল এলেকাৰ স্থান**	**ব্যৱস্থাপনাৱলীৰ নিৰ্দিষ্ট অৰ্হতা** (দীঘ, এলেকা, পৰিসৰ ইত্যাদি)	**সময়**	**অগ্ৰাধিকাৰ সৰ্বোচ্চ/মধ্যম/ নিম্ন**
সামাজিক সংৰক্ষণ বেহু	সীমা	বৃক্ষৰোপণ এলেকাৰ সীমা নিৰ্ধাৰণ সাপেক্ষে	গো-চৰণীয় সময়	সৰ্বোচ্চ
বনজুইৰ পৰা সুৰক্ষা	বনাঞ্চল এলেকাধীন	—	হেমন্ত-শীত	সৰ্বোচ্চ

এতেকে দেখা গৈছে যে তলত উল্লেখ কৰা ধৰণে দক্ষিণ হাতীবান্ধা জে এম এফ চিত (সৰ্বোচ্চ বা মাধ্যম পৰ্যায়ৰ অগ্ৰাধিকাৰৰ ভিত্তিত) সংৰক্ষণ পৰিকল্পনাৰ কাৰ্যকৰী ব্যৱস্থা লোৱা উচিত—

(ক) সামাজিক সংৰক্ষণ বেহু।

(খ) বনজুইৰ পৰা সুৰক্ষা।

(গ) সুৰক্ষা ব্যৱস্থা।

৪.২ প্ৰস্তাৱিত কাৰ্যব্যৱস্থাৰ ধৰণ ঃ

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ ক্ষয়িষ্ণু বনাঞ্চলৰ পুনৰুদ্ধাৰৰ বাবে ল'বলগীয়া সংৰক্ষণমূলক প্ৰস্তাৱিত ব্যৱস্থাসমূহ—

তালিকা নং ৯ ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিত ল'বলগীয়া প্ৰস্তাৱিত কাৰ্যব্যৱস্থা

পৰিচৰ্যা/প্ৰতিপালন	প্ৰয়োজন আছে/ নাই	জেএফএমচিৰ দায়িত্ব (আছে/নাই)	মাহ/বছৰ কেতিয়া কৰিব	প্ৰতিপালন কৰিবলগীয়া প্ৰস্তাৱিত এলেকা (হেক্টৰত)
ক্ষয়িষ্ণু বনাঞ্চলৰ পুনৰুদ্ধাৰ	আছে	আছে	এপ্ৰিল-আগষ্ট	
কটা গছৰ মূঢ়াৰ সংৰক্ষণ				
জলাশয়ৰ পৰিচৰ্যা	আছে	আছে		নাই
জলাশয়ৰ সংৰক্ষণ				
ঘাঁহ আৰু পশু খাদ্যৰ বাবে খেতি				
বাঁহ গছ ৰোপণ	আছে	আছে	মাৰ্চ-এপ্ৰিল	
বীজ সিঁচা	আছে	আছে	জুন-জুলাই	নাই
নিকোৰা-চপোৰা-ৰোপণ	আছে	আছে	জুন-জুলাই, অক্টোবৰ-নৱেম্বৰ	নাই
গছৰ ঠাল-ঠেঙুলি নিকোৰা				
প্ৰতিৰোধী বেৰ নিৰ্মাণ	আছে	নাই	ছেপ্টেম্বৰ-নৱেম্বৰ	নাই
সামাজিক প্ৰতিৰোধ	আছে	আছে	বছৰজুৰি	১০০ হেক্টৰ
অন্যান্য				

এতেকে দেখা গ'ল যে উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বনাঞ্চল এলেকাত তলত উল্লেখ কৰা পৰিচৰ্যামূলক কাৰ্যব্যৱস্থাৰ প্ৰয়োজন আছে।—

(ক) বীজ সিঁচা।

(খ) বৃক্ষৰোপণ, নিকোৰা।

(গ) প্ৰতিৰোধী বেৰ নিৰ্মাণ।

(ঘ) সামাজিক প্ৰতিৰোধ বেহু।

৪.৩ বনাঞ্চল বিকাশ পৰিকল্পনা ঃ আগতীয়া কাম আৰু প্ৰস্তুতি ঃ

পৰিচৰ্যা/প্ৰতিপালন	বৃক্ষৰোপণ কৰিবলগীয়া আঁচনিৰ মাটিকালি (হেক্টৰ)	খণ্ড খণ্ডকৈ বৃক্ষৰোপণ বা অগ্ৰাধিকাৰ	প্ৰজাতি	ব্যৱধান মিটাৰ X মিটাৰ
প্ৰাকৃতিকভাৱে পুনৰুজ্জীৱিত কৰণত সহযোগিতা (মাজে মাজে বৃক্ষৰোপণ)	৫০	সৰ্বোচ্চ	শাল, অৰ্জুন, বহেৰা, চিগা	৪ মিঃ X ৪ মিঃ
খণ্ড খণ্ডকৈ বৃক্ষৰোপণ	৫০	সৰ্বোচ্চ	চেগুণ, অৰ্জুন, বহেৰা, গমাৰী, শিচু, ঘোৰানিম,	২ মিঃ X ২ মিঃ
এনটিএফপি	১০০	সৰ্বোচ্চ	আমলখি, বহেৰা, শিলিখা ইত্যাদি	২ মিঃ X ২ মিঃ
মুঠ মাটিকালি (হেক্টৰ)	২০০	—	—	—

৪.৪ বনাঞ্চল উন্নয়ন ঃ কাৰ্য ৰূপায়ণ আঁচনি

উপৰোক্ত বিষয়ত দহ বছৰৰ বাবে এখন বনাঞ্চলৰ লক্ষ্য তলত দিয়া ধৰণৰ

১০ ক খৰি জাতীয় বৃক্ষৰ খেতি- উত্তৰ হাতীবান্ধা অঞ্চলৰ লক্ষ্য (বছৰ ১-৫)

বৃক্ষৰোপণ আঁচনিৰ নাম	ঃ	খৰি জাতীয় বৃক্ষৰোপণ
বৃক্ষৰোপণ সময়-কাল	ঃ	২০১৬-১৭ পৰা ২০২০-২১ (৫ বছৰ)
বৃক্ষৰোপণ এলেকা	ঃ	৫০ হেক্টৰ।
বৃক্ষৰোপণৰ ব্যৱধান	ঃ	২ মিঃ X ২ মিঃ - ২৫০০ গছপুলি প্ৰতি হেক্টৰত
বৃক্ষৰোপণৰ বাবে খণ্ড এলেকা	ঃ	১টা
প্ৰজাতি	ঃ	টিক, এজাৰ, খৈৰ, অৰ্জুন, ঘোঁৰানিম, বাঁহ (জাতি, কাকো, ভলুকা, বিজুলী)

বিত্তীয় বৰ্ষ	কাৰ্যব্যৱস্থা
২০১৬-১৭	পুনৰুজ্জীৱিতকৰণৰ বাবে উপযুক্ত ঠাই চিনাক্তকৰণ, প্ৰাকৃতিকভাৱে গছপুলি উৎপাদনৰ সম্ভাৱনীয়তা পৰীক্ষা, বতৰৰ প্ৰতিকূল প্ৰভাৱ বা ইয়াৰ চাপ নিৰ্ধাৰণ। ডিচেম্বৰ-জানুৱাৰী মাহত মাটিৰ সীমা নিৰ্ধাৰণ। মাটি চহোৰা বা উপযুক্ত ধৰণে বিকশাই তোলা, খণ্ড এলেকাত বৃক্ষৰোপণ ২ মিঃ × ২ মিঃ, ২,৫০০ গছ/ হেক্টৰ।
২০১৭-১৮*	বৃক্ষৰোপণ এলেকাৰ পৰিচৰ্যা।
২০১৮-১৯*	বৃক্ষৰোপণ এলেকাৰ পৰিচৰ্যা।
২০১৯-২০*	বৃক্ষৰোপণ এলেকাৰ পৰিচৰ্যা।
২০২০-২১*	বৃক্ষৰোপণ এলেকাৰ পৰিচৰ্যা।
২০২১-২২*	প্ৰথম, পঞ্চম, নৱম, ত্ৰয়োদশ আদি শাৰীত গছ কটা ঠাইত বৃক্ষৰোপণ/বীজ ৰোপণ।
২০২২-২৩*	দ্বিতীয়, ষষ্ঠ, দশম, চতুৰ্দশ আদি শাৰীত গছ কটা ঠাইত বৃক্ষৰোপণ/বীজ ৰোপণ।
২০২৩-২৪*	তৃতীয়, সপ্তম, একাদশ, পঞ্চদশ আদি শাৰীত গছ কটা ঠাইত বৃক্ষৰোপণ/বীজ ৰোপণ।
২০২৪-২৫*	চতুৰ্থ, অষ্টম, দ্বাদশ, ষষ্ঠদশ আদি শাৰীত গছ কটা ঠাইত বৃক্ষৰোপণ/বীজ ৰোপণ।

*** ২০২৫ৰ কাৰ্যক্ৰমণিকাত ২০২১-২২ৰ পৰা ২০২৪-২৫লৈ দেখুওৱা ধৰণে অনুৰূপ কাৰ্য ৰূপায়ণ কৰিব।**

টেবুল- ১০ (খ) শাল মিশ্ৰিত গছপুলি খণ্ড খণ্ড হিচাপে ৰোপণ কৰাৰ কাৰ্য আঁচনি— টিক আৰু সহযোগ গছৰ সৈতে কাঠ খৰি (১ৰ পৰা ১০ বছৰ)

বৃক্ষৰোপণ আঁচনিৰ নাম ঃ খণ্ড এলেকা বৃক্ষৰোপণ (ব্লক প্লেণ্টেচন)— শাল আদি গছৰ সৈতে

বৃক্ষৰোপণৰ সময়-কাল	ঃ ২০১৬-১৭ৰ পৰা ২০২৬-২৭লৈ (১০ বছৰ)
বৃক্ষৰোপণ এলেকা	ঃ ৫০ হেক্টৰ
বৃক্ষৰোপণৰ ব্যৱধান	ঃ ৪ মিঃ X ৫ মিঃ- ৫০০ গছপুলি প্ৰতি হেক্টৰত
গছপুলি ৰোপণ প্ৰতি বছৰত	ঃ ১২,৫০০ + ২,৫০০ (খালী ঠাই পূৰণ)
প্ৰজাতি	ঃ শালগছৰ সৈতে বোহেৰা, অৰ্জুন, চিদা, হালডু
মূল্য	ঃ এ পি এফ বি চিয়ে নিৰ্ধাৰণ কৰা অনুসৰি (প্ৰতি দুই বছৰত ২০ শতাংশ বৃদ্ধি)

বিত্তীয় বৰ্ষ	কাৰ্যব্যৱস্থা
প্ৰথম বছৰ	পুনৰুজ্জীৱিতকৰণৰ বাবে উপযুক্ত ঠাই চিনাক্তকৰণ, প্ৰাকৃতিকভাৱে গছপুলি উৎপাদনৰ সম্ভাৱনীয়তা পৰীক্ষা, বতৰৰ প্ৰতিকূল প্ৰভাৱ বা ইয়াৰ চাপ নিৰ্ধাৰণ। ডিচেম্বৰ-জানুৱাৰী মাহত মাটিৰ সীমা নিৰ্ধাৰণ। মাটি চহোৱা বা উপযুক্ত ধৰণে বিকশাই তোলা, ১০০০ টকা প্ৰতি হেক্টৰত।
দ্বিতীয় বছৰ	খণ্ড এলেকাত বৃক্ষৰোপণ ৪ মিঃ × ৫ মিঃ, ৫০০ গছপুলি/ হেক্টৰ, এপ্ৰিল-জুন মাহ, জি পি এছৰ আধাৰত চিহ্নিতকৰণ
তৃতীয় বছৰ	এপ্ৰিল-জুনত খালী ঠাই পূৰণ; নিকোৰা আৰু অত্যাৱশ্যকীয় কাৰ্যব্যৱস্থা।
চতুৰ্থ বছৰ	অনুৰূপ পৰিচৰ্যা।
পঞ্চম বছৰ	অনুৰূপ পৰিচৰ্যা।
ষষ্ঠ বছৰ	অত্যাৱশ্যকীয় কাৰ্যব্যৱস্থা।
সপ্তম বছৰ	ঝুম খেতি আৰু অত্যাৱশ্যকীয় কাৰ্যব্যৱস্থা।
অষ্টম বছৰ	অনুৰূপ পৰিচৰ্যা।
নৱম বছৰ	অনুৰূপ পৰিচৰ্যা।
দশম বছৰ	অনুৰূপ পৰিচৰ্যা।

টেবুল- ১০ (গ) খণ্ড এলেকাত বৃক্ষৰোপণৰ কাৰ্য আঁচনি— কাঠবিহীন বনজ উৎপাদন (এন টি এফ পি)

বৃক্ষৰোপণ আঁচনিৰ নাম ঃ এন টি এফ পি বৃক্ষৰোপণ
বৃক্ষৰোপণ সময়-কাল ঃ ২০১৬-১৭ৰ পৰা ২০২৫-২৬লৈ (১০ বছৰ)
বৃক্ষৰোপণ এলেকা ঃ ১০০ হেক্টৰ
বৃক্ষৰোপণৰ ব্যৱধান ঃ ২ মিঃ X ২ মিঃ- ২৫০০ গছপুলি প্ৰতি হেক্টৰত
গছপুলিৰ সংখ্যা ঃ ২,৫০,০০০ (১,২৫,০০০ বছৰি)
বৃক্ষৰোপণৰ বাবে খণ্ড এলেকা ঃ ২ টা (প্ৰতিটো ৫০ হেক্টৰ)
প্ৰজাতি ঃ আমলখি, শিলিখা, ভোমোৰা, বোহেৰা, আম, গুৱাভা, নিম, অৰ্জুন আদি।

বিত্তীয় বৰ্ষ	কাৰ্যব্যৱস্থা
প্ৰথম বছৰ	পুনৰুজ্জীৱিতকৰণৰ বাবে উপযুক্ত ঠাই চিনাক্তকৰণ প্ৰাকৃতিকভাৱে গছপুলি উৎপাদনৰ সম্ভাৱনীয়তা পৰীক্ষা বতৰৰ প্ৰতিকূল প্ৰভাৱ বা ইয়াৰ চাপ নিৰ্ধাৰণ ৫০ হেক্টৰৰ কম হ'ব নালাগিব। ডিচেম্বৰ-জানুৱাৰী মাহত মাটিৰ সীমা নিৰ্ধাৰণ ৪টা খণ্ডত মাটিকালি ভাগ কৰা, মাটি চহোৱা বা উপযুক্ত ধৰণে বিকশাই তোলা, উৎপাদনক্ষম কৰা, ১০০০ টকা/হেক্টৰ। ৩ ডাল তাঁৰৰ কাঁইটীয়া বেৰ নিৰ্মাণ, ২৮০০ আৰ এম, ৫৬.৩৬ টকা/আৰ এম।
দ্বিতীয় বছৰ	খণ্ড এলেকাত বৃক্ষৰোপণ ২ মিঃ × ২ মিঃ ২,৫০০ গছপুলি প্ৰতি হেক্টৰত এপ্ৰিল-জুন মাহৰ সময়ত, জি পি এছত চিহ্নিতকৰণ
তৃতীয় বছৰ	অত্যাৱশ্যকীয় কাৰ্যব্যৱস্থা, নিকোৰা, খালী ঠাই পূৰণ কৰা।
চতুৰ্থ বছৰ	অত্যাৱশ্যকীয় কাৰ্যব্যৱস্থা, নিকোৰা, খালী ঠাই পূৰণ কৰা।
পঞ্চম বছৰ	অত্যাৱশ্যকীয় কাৰ্যব্যৱস্থা, নিকোৰা, খালী ঠাই পূৰণ কৰা।
ষষ্ঠ বছৰ	অত্যাৱশ্যকীয় কাৰ্যব্যৱস্থা, নিকোৰা, খালী ঠাই পূৰণ কৰা।
সপ্তম বছৰ আৰু ক্ৰমে	নিকোৰা, মৰা ঠাল-ঠেঙুলি চাফা কৰা, ফল সংগ্ৰহ কৰা ইত্যাদি।

৪.৫ গছপুলি প্ৰতিপালন আঁচনি (Nursery)

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বাবে গছপুলি প্ৰতিপালন (Nursery) আঁচনি নিৰ্ভৰ কৰিছে নিম্নোক্ত ধৰণৰ নাৰ্চাৰীৰ পৰা

(ক) জে এফ এম চিৰ সদস্যসকলৰ নাৰ্চাৰী (বিভাগীয় নাৰ্চাৰীকে ধৰি) তলত সবিশেষ দিয়া হ'ল—

জে এফ এম চিৰ নাৰ্চাৰী (গছপুলি প্ৰতিপালন কৰা ঠাই)

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ নাৰ্চাৰী সম্পৰ্কত তলৰ তালিকাত সবিশেষ দাঙি ধৰা হ'ল। ইয়াৰ লগত আছে জে এফ এম চিৰ সৈতে জড়িত বিভাগীয় নাৰ্চাৰীৰ তথ্য—

তালিকা নং- ১১ (ক) ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ নাৰ্চাৰীসমূহ

নাৰ্চাৰীৰ স্থান	প্ৰজাতি	প্ৰতিপালন বৰ্ষ	বীজ ৰোপণৰ সংখ্যা	মন্তব্য
গাঁৱৰ ভিতৰতে	গমাৰি, টিক, ঘোঁৰানিম, ভেলকৰ, জামু, অৰ্জুন, বোহেৰা, বাঁহ আদি	২০১৫-১৬	১,২৫,০০০	২০১৬-১৭ত প্ৰয়োজনীয় খালী ঠাইৰ বাবে গছপুলি দিব
		২০১৬-১৭	২৫,০০০	২০১৭-১৮ৰ প্ৰয়োজনীয় খালী ঠাইৰ বাবে
		২০১৭-১৮	২০,০০০	২০১৮-১৯ৰ প্ৰয়োজনীয় খালী ঠাইৰ বাবে
		২০১৮-১৯	১০,০০০	২০২০-২১ৰ বাবে
		২০২০-২১	৩২,০০০	গছ কটা ঠাইত বৃক্ষৰোপণ (প্ৰতি বছৰ এক চতুৰ্থাংশ এলেকা)

৪.৬ প্ৰতিপালন ব্যৱস্থাপনা আঁচনি— ১০ বছৰ

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ অধীনত গছপুলি প্ৰতিপালন ব্যৱস্থাপনা আঁচনি তলৰ তালিকাত দাঙি ধৰা হ'ল। সম্পূৰ্ণ ১০ বছৰৰ বাবে ইয়াক সামৰি লোৱা হৈছে—

(ক) খৰিৰ বাবে গছ ৰোপণ

তালিকা নং- ১২ (ক) উত্তৰ হাতীবান্ধা জেএফএমচিত খৰিৰ গছ ৰোপণ আৰু প্ৰতিপালন ব্যৱস্থাপনা আঁচনি

বছৰ	প্ৰতিপালন পৰিচৰ্যা
২০১৬-১৭ৰ পৰা ২০২৫-২৬লৈ	খৰিৰ গছ ৰোপণৰ বাবে কাৰ্য আঁচনি অনুসৰি

(খ) শাল গছ- এ এন আৰ ঃ

তালিকা নং- ১২ (খ) উত্তৰ হাতীবান্ধা জেএফএমচিত শাল গছ- এ এন আৰ ৰোপণ আৰু প্ৰতিপালন ব্যৱস্থাপনা আঁচনি

বছৰ	প্ৰতিপালন পৰিচৰ্যা
প্ৰথমৰ পৰা দশম বছৰ	শাল গছ- এ এন আৰ ৰোপণৰ কাৰ্য আঁচনি, শালৰ সৈতে আন গছ

(গ) এন টি এফ পি/ঔষধি গছ

তালিকা নং- ১২ (গ) উত্তৰ হাতীবান্ধা জেএফএমচিত এনটিএফপি/ঔষধি গছ বৃক্ষৰোপণ, প্ৰতিপালন ব্যৱস্থাপনা আঁচনি

বছৰ	প্ৰতিপালন পৰিচৰ্যা
প্ৰথমৰ পৰা সপ্তম বছৰ আৰু ক্ৰমে	খণ্ড খণ্ডকৈ কাঠবিহীন বনাঞ্চল উৎপাদনৰ আঁচনি

৫ ফলাফলৰ সম্ভাৱনা

এই উপ-খণ্ডটোত উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ সদস্যসকলে গ্ৰহণ কৰা বন সংৰক্ষণ ব্যৱস্থাপনাৰ ফলত পাব পৰা লাভালাভ আৰু পাৰস্পৰিক ব্যৱহাৰিক স্বত্ব লাভৰ বাবে সহযোগিতা (বিতৰণ) ব্যৱস্থাপনা সম্পৰ্কে আলোচিত হৈছে—

৫.৫ কাঠ আৰু ঘাঁহ-বন সন্দৰ্ভত ফলাফলৰ সম্ভাৱনা —

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিত ফলাফলৰ সম্ভাৱনা সম্পৰ্কত নিম্নোক্ত তালিকা প্ৰস্তুত কৰা হ'ল। বনাঞ্চল বিকাশ আঁচনিৰ অধীনত জে এফ এম চিৰ সদস্যসকলে লোৱা বন সংৰক্ষণ ব্যৱস্থাপনাৰ পৰা উল্লেখ কৰা ধৰণে সম্ভাৱিত ফলাফলৰ তালিকা—

তালিকা নং— ১৪ ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ সদস্যসকলে বন সংৰক্ষণৰ বাবে লোৱা ব্যৱস্থাৱলীৰ সম্ভাৱিত ফলাফল—

সামগ্ৰী তালিকা	মাহ	বছৰ (উল্লিখিত)	পৰিমাণ
কাঠ খৰি	বছৰজুৰি	২০২০-২১	বছৰি ২ কুইণ্টল/পৰিয়াল
গৃহ নিৰ্মাণৰ বাবে কাঠ	বছৰজুৰি	২০২৫-২৬	বছৰি ২-৩ ডাল/পৰিয়াল
অন্য সামগ্ৰী নিৰ্মাণৰ বাবে সৰু কাঠ	বছৰজুৰি	২০২৫-২৬	বছৰি ৬-৭ ডাল/পৰিয়াল
বাঁহ	বছৰজুৰি	২০১৭-১৮	১০০ ডাল/পৰিয়াল
খুঁটা	—	—	—
বনাঞ্চলৰ পৰা পশু খাদ্য	—	—	—
এন টি এফ পি	জুন-জুলাই	২০২১-২২ ক্ৰমে	১ এম টি
মজুৰি	গছ ৰোপণ আৰু পৰিচৰ্যা	২০১৬-১৭ ক্ৰমে	—
খৰিৰ গছ পূৰ কৰা	১২০/হেক্টৰ বছৰি নৰেঃ-ডিচেঃ	২০২১ ক্ৰমে	—

৫.৬ সহযোগিতা (বিতৰণ) ব্যৱস্থাপনা—

উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ সদস্যসকলৰ মাজত ফলাফল সহযোগিতা (বিতৰণ) ব্যৱস্থাপনাৰ ধৰণ উল্লেখ কৰা হ'ল—

তালিকা নং— ১৫ ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ বাবে ফলাফল সহযোগিতা ব্যৱস্থাপনা

প্ৰক্ৰিয়া	উৎপাদিত সামগ্ৰী
সমানভাৱে উপভোগ কৰিব লগা	এন টি এফ পি, শাল, খৰি (ৰাজহ)
সদস্যসকলে মুকলিভাৱে সংগ্ৰহ কৰিব (নিষেধাজ্ঞামৰ্মে)	খৰি
অন্যান্য প্ৰক্ৰিয়া	এন টি এফ পি সামগ্ৰীৰ প্ৰসংস্কৰণ

অতিৰিক্ত সূচীৰ তালিকা

অতিৰিক্ত অনুসূচী সংখ্যা	শিৰোনাম	পৃষ্ঠা
১	**মানচিত্ৰ**	
	এলেকাৰ মানচিত্ৰ	২৫
	গাঁৱৰ মানচিত্ৰ	২৬
	গাঁৱৰ সম্পদৰাজিৰ মানচিত্ৰ	২৭
২	**গাঁওবাসীয়ে ব্যৱহাৰ কৰা মাটিৰ মানচিত্ৰ (GIS)**	২৮
৩	**পি আৰ এ অনুশীলন**	
	সামাজিক তথ্য নিৰূপণ মানচিত্ৰ	২৯
	সম্পদৰ ক্ৰম তালিকা	৩১
	সময় নিৰ্ধাৰিত পৰ্যালোচনা	৩১
	ঋতু সম্পৰ্কীয় জীৱিকা	৩২
	ভেন চিত্ৰ	৩৪
	চপাটি চিত্ৰ	৩৫
	সম্পত্তিৰ শ্ৰেণীবদ্ধকৰণ আৰু ই পি এ	৩৬
৪	**ফটো**	৩৮-৪০
৫	**জে এফ এম চি সদস্যৰ তালিকা**	৪১
৬	সম্পূৰ্ণ তালিকা (প্ৰপত্ৰ-১ৰ পৰা ৪লৈ)	
	তালিকা সংখ্যা ১-৩৭	৪২-৫০

অতিৰিক্ত অনুসূচী- ১

এলেকৰ মানচিত্ৰ

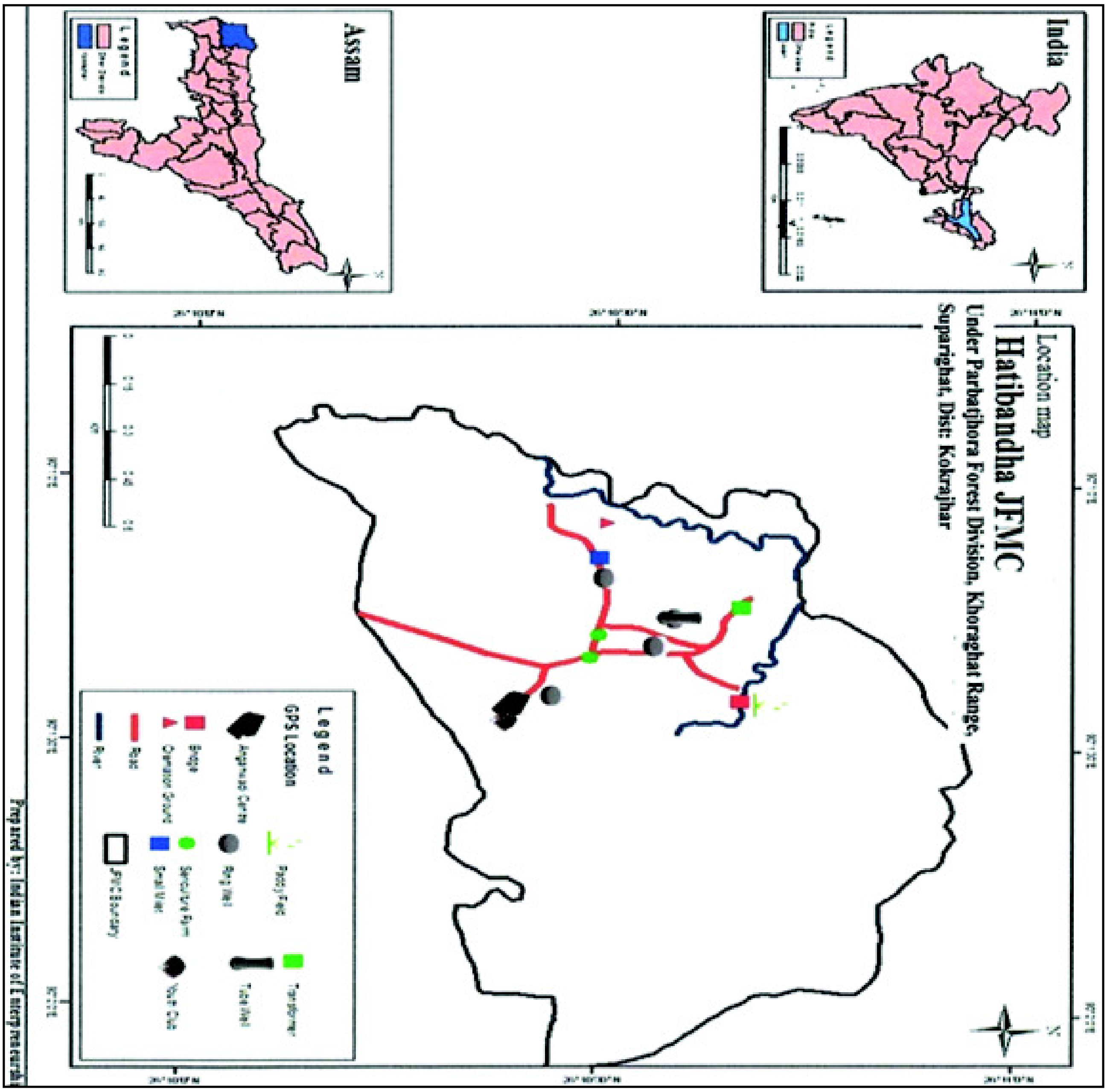

গাঁৱৰ মানচিত্ৰ

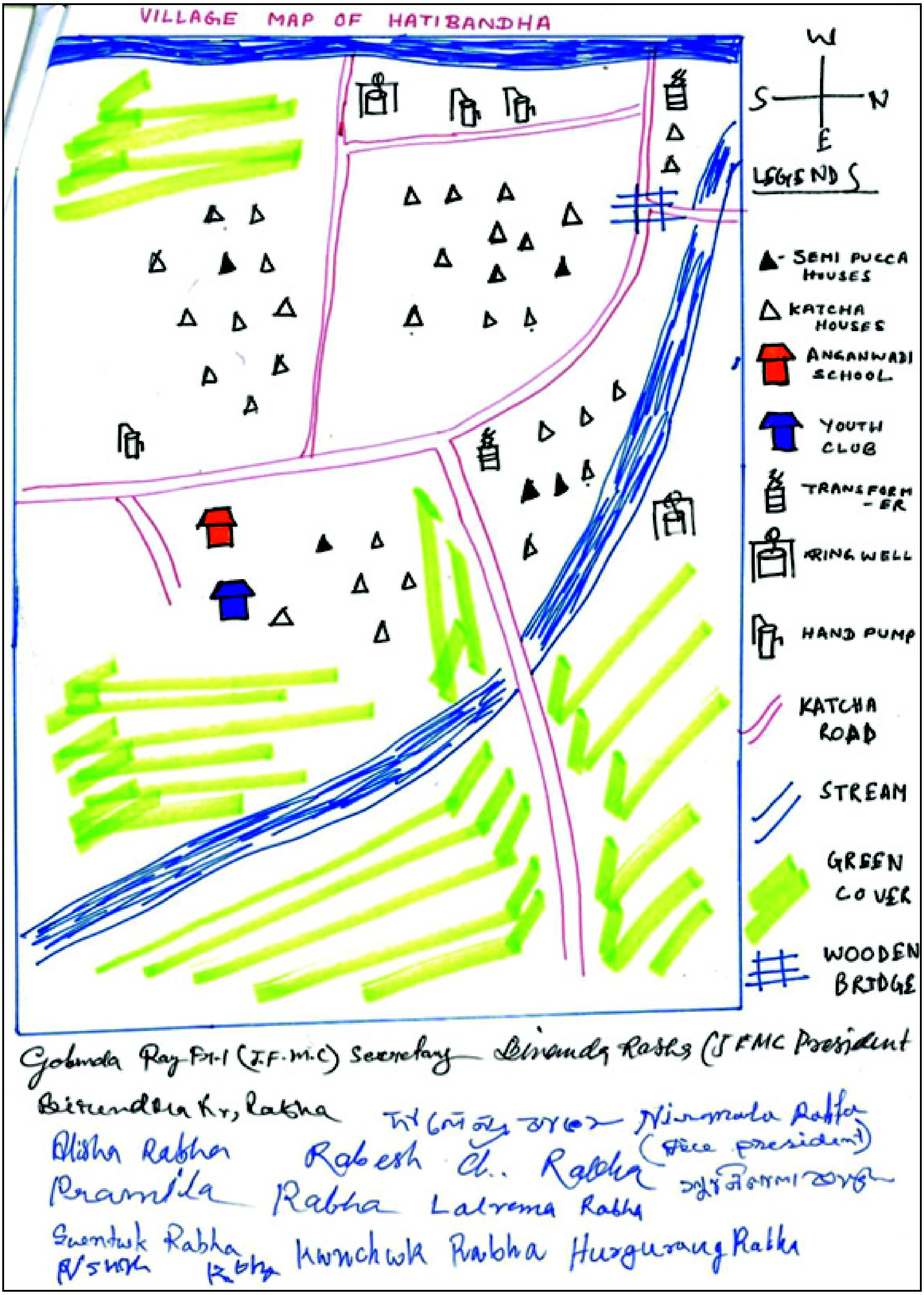
VILLAGE MAP OF HATIBANDHA
W
S
N
E
LEGENDS
SEMI PUCCA HOUSES
KATCHA HOUSES
ANGANWADI SCHOOL
YOUTH CLUB
TRANSFORM-ER
RING WELL
HAND PUMP
KATCHA ROAD
STREAM
GREEN COVER
WOODEN BRIDGE

সম্পদৰাজিৰ মানচিত্ৰ

(J.F.M.C) Secretary (JFMC) President

Pramila Rabha

Birendra Kr. Rabha

(vice president)

Rakesh Ch. Rabha

Kwnchwk Rabha

অতিৰিক্ত অনুসূচী- ২

জে এফ এম চিৰ মাটিৰ মানচিত্ৰ (GIS)

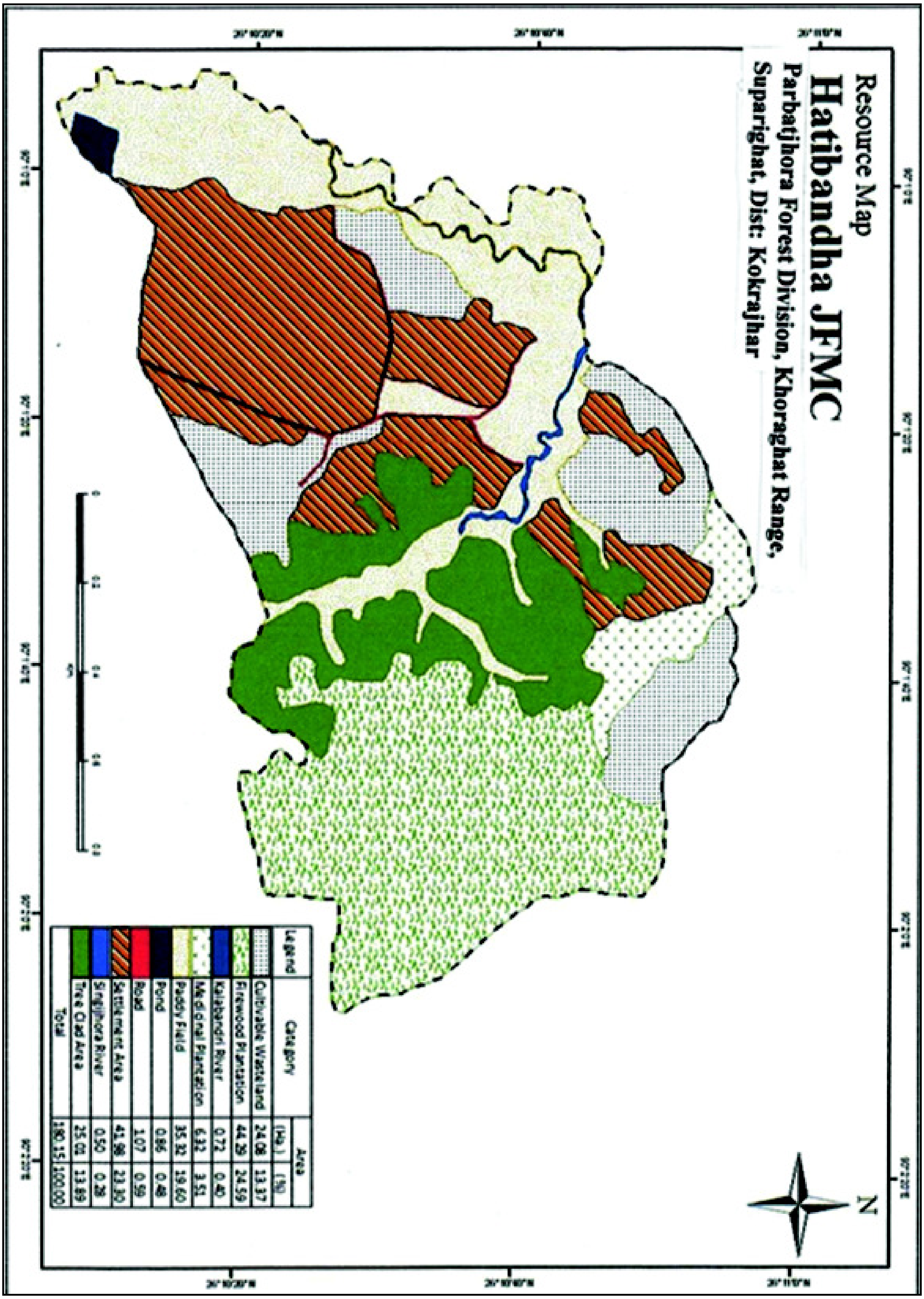

অতিৰিক্ত অনুসূচী- ৩

পি আৰ এ কাৰ্যব্যৱস্থা

অংশগ্ৰহণকাৰীসকলৰ মতামত গ্ৰহণ অনুশীলনৰ স্থান আৰু সময়

জে এফ এম চিৰ নাম	উত্তৰ হাতীবান্ধা
অংশগ্ৰহণকাৰীৰ সংখ্যা	৫০-৬০
সময়	৯.০০ বজা, ৬ জুন, ২০১৬
স্থান	যুৱ সংঘ (কৃষি সংঘ)

তালিকা নং-৩-১ **উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ** অধীনস্থ গাঁওখনৰ সবিশেষ তথ্য

ক্ৰমিক নং	গাঁৱৰ নাম	আৱাস	জনসংখ্যা		
			মুঠ	পুৰুষ	মহিলা
১	উত্তৰ হাতীবান্ধা	৬২	৩১৫	১৯০	১২৫

পি আৰ এ অনুশীলনৰ বাবে বিভিন্ন পদ্ধতি ব্যৱহাৰ ঃ

(ক) সামাজিক মানচিত্ৰ

(খ) সম্পদৰ শ্ৰেণীবদ্ধকৰণ

(গ) নিৰ্ধাৰিত সময়সূচীৰ পৰ্যালোচনা

(ঘ) ঋতু সংযোজিত কৰ্মৰাজিৰ পৰ্যালোচনা

৩.১ সামাজিক মানচিত্ৰ

সামাজিক মানচিত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ আৰ্থ-সামাজিক দিশসমূহৰ সম্পৰ্কত বাস্তৱ স্থিতিৰ পৰ্যালোচনাৰ বাবে। ইয়াত আৱাসীসকলৰ ভূমিস্বত্বৰ ধৰণ, স্থানীয় বিদ্যালয়ৰ সংখ্যা, সামাজিক আন্তঃগাঁথনি আৰু আৱাসীসকলৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাস আদি সামৰি লোৱা হৈছে। এই এলেকাৰ বনাঞ্চলৰ সুৰক্ষা আৰু বৃদ্ধিৰ বাবে জনসমুদায়টোৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টি কৰাৰ উদ্দেশ্যে ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নকাৰী দলে প্ৰচেষ্টা হাতত লয়। গাঁওখনৰ সমুদায় প্ৰেক্ষাগৃহত আয়োজন কৰা পি আৰ এ অনুশীলন প্ৰক্ৰিয়াত গাঁওখনৰ সকলো আৱাসীয়ে অংশগ্ৰহণ কৰে। অংশগ্ৰহণকাৰী সদস্যসকলে এই পি আৰ এ প্ৰক্ৰিয়াত উৎসাহজনকভাৱে অংশগ্ৰহণ কৰা দেখা যায়।

তালিকা নং ৩.২ গাঁৱৰ সবিশেষ তথ্য

সামাজিক তথ্য	মুঠ জনসংখ্যা	৩১০
	পুৰুষ	১৮৫
	মহিলা	১২৫
	মুঠ আৱাস	৬২
	কেঁচা ঘৰ	৫৩
	আধা পকী-আধা কেঁচা ঘৰ	৯
উল্লেখনীয় স্থান	দলং	৩
	নিজৰা	২
	ট্ৰেন্সফৰ্মাৰ	৩
	সমূহীয়া প্ৰেক্ষাগৃহ	১
	অংগনৱাড়ী স্কুল	১
	খেলপথাৰ/গো-চৰণীয়া পথাৰ	১

সামাজিক মানচিত্ৰত প্ৰাপ্তি

- অংশগ্ৰহণকাৰীসকলে সামাজিক মানচিত্ৰত গাঁওখনৰ ৬২টা আৱাস চিনাক্ত কৰিছে। যাৰ ভিতৰৰত ৯টা আধা পকী ঘৰ। অন্যান্য বিভাজনৰ ভিতৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাটো হ'ল অঞ্চলটোত সমূহীয়া প্ৰেক্ষাগৃহ, স্কুল, খেলপথাৰ, ট্ৰেন্সফৰ্মাৰ, নিজৰা, দলং ইত্যাদি আছে।
- ৫০ হেক্টৰৰ জে এফ এম চিৰ বনানীকৰণ ক্ষেত্ৰখনৰ মুখ্য খেতি হ'ল - ৰবৰ, কৃষি, উদ্যান শস্য, শাল, চেগুন তথা এৰী পালন ইত্যাদি।
- গাঁওখনত বসবাস কৰা জনসমুদায়টো ৰাভা সম্প্ৰদায়ৰ আৰু অনুসূচিত জনজাতি গোষ্ঠীৰ। গাঁওখনৰ সকলো লোকেই খ্ৰীষ্টান ধৰ্মাৱলম্বী।

ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ পৰা শিক্ষা

- গাঁওখনৰ পৰা ১২ কিঃ মিঃ দূৰত ৩১নং ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাইপথৰ সৈতে সংযোজিত। পথছোৱা গাড়ী চলাচলৰ বাবে উপযুক্ত যদিও কেঁচা।
- উত্তৰ হাতীবান্ধা গাঁৱৰ ৯৫ শতাংশ লোকৰ ঘৰতে বিদ্যুৎ সংযোগ আছে। অৱশ্যে বিদ্যুৎ যোগান কেৱল দিনে ৫ ঘণ্টাহে উপলব্ধ।
- গাঁওখনত এল পি জি যোগান নাই। পৰিয়ালসমূহে ৰন্ধন কাৰ্যৰ বাবে বনাঞ্চলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।
- জে এফ এম চি এলেকাটোৰ পৰা দুই কিঃমিঃ দূৰত্বৰ দেৰীতোলাত এটা প্ৰাথমিক স্বাস্থ্যকেন্দ্ৰ আৰু ডাকঘৰ আছে। অঞ্চলটোত ৰাজহুৱা যাতায়াত ব্যৱস্থা নোহোৱা হেতুকে গাঁওবাসীয়ে প্ৰাথমিক সা-সুবিধাৰ বাবে খোজকাঢ়ি অথবা চাইকেলেৰে আহ-যাহ কৰে।
- সাধাৰণ স্বাস্থ্যজনিত কামৰ বাবে অঞ্চলটোৰ ৰাইজে ইয়াত থকা অংগনৱাড়ী কেন্দ্ৰটোৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। গাঁওখনৰ ওচৰত (৩০০ মিটাৰ দূৰৈত) এখন প্ৰাথমিক বিদ্যালয় আছে। উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ওচৰৰ গাঁও যেনে - দেৰীতোলা, ৰঙামাটি (২-৪ কিলোমিটাৰ দূৰৈত) ইত্যাদিলৈ যাবলৈ বাধ্য। গাঁৱৰ পৰা বহু দূৰৈত যেনে - গৌৰীপুৰ (২২ কিলোমিটাৰ) আৰু ধুবুৰী (২৬ কিলোমিটাৰ)ত থকা স্কুল-কলেজৰ ওপৰত গাঁওবাসী নিৰ্ভৰশীল।
- জে এফ এম চি এলেকাত এটা প্ৰেক্ষাগৃহ আৰু যুৱ সংঘ আছে, য'ত সভা আদি অনুষ্ঠিত হয়।
- ইয়াত থকা পথাৰখনৰ ওপৰত গৰু, ছাগলী পালনৰ বাবে গাঁওবাসী নিৰ্ভৰশীল। এই পথাৰখনত বছৰটোৰ

ছমাহে ঘাঁহ পোৱা যায়।

- জে এফ এম চিত পানীৰ বিভিন্ন ধৰণৰ উৎস পোৱা যায় যদিও খোৱাপানীৰ পৰিমাণ যথেষ্ট নহয়। ইয়াত থকা দুটি নিজৰা যেনে - ছিংগিঝৰা আৰু কালাবান্দ্ৰীৰ ওপৰত গাঁওবাসীয়ে খেতি, হাঁহ-কুকুৰা পালন তথা অন্যান্য ঘৰত ব্যৱহৃত কামৰ বাবে নিৰ্ভৰশীল। কিন্তু খোৱাপানীৰ বাবে স্থানীয় ৰাইজ সাধাৰণতে ইয়াত থকা ৰাজহুৱা কুঁৱা, ব্যক্তিগত কুঁৱা বা দমকলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।

৩.২ সম্পদশালীৰ শ্ৰেণীবদ্ধকৰণ

সম্পদশালী বা অৱস্থাৱান ব্যক্তি বা পৰিয়ালৰ শ্ৰেণীবদ্ধকৰণৰ বিষয়টো সমুদায়ৰ সদস্যসকলক আৱৰি লোৱা হৈছে আৰু জনসমুদায়টোৰ আৰ্থিক অৱস্থাৰ বিভিন্ন দিশ পৰ্যালোচনা কৰা হৈছে। এই কাৰ্যব্যৱস্থাই স্থানীয় লোকৰ সংশ্লিষ্ট সংস্থা তথা প্ৰকল্প আঁচনিৰ পৰা লাভান্বিত হোৱা লোকৰ আৰ্থ-সামাজিক শ্ৰেণীৰ বিশ্লেষণত সহায় কৰিছে আৰু ই লোকসকলৰ অৰ্থনৈতিক স্থিতি নিৰূপণ কৰিছে। তলত উল্লেখ কৰা বৈশিষ্ট্যসমূহৰ সহায়ত লোকসকলৰ অৰ্থনৈতিক অৱস্থাৰ শ্ৰেণীবদ্ধকৰণ কৰা হয়।

(ক) বৃত্তি

(খ) হাতত থকা মাটিৰ পৰিমাণ

(গ) থকা ঘৰৰ প্ৰকাৰ

(ঘ) গাইগুটীয়া সম্পত্তিৰ স্বত্ব

গাঁওখনৰ প্ৰায় ৫৫ শতাংশ লোক দুখীয়া শ্ৰেণীৰ। প্ৰায় ২৭ শতাংশ মধ্যম স্তৰৰ হিচাপে চিহ্নিত হৈছে। আনহাতে ১৮ শতাংশ লোক ধনিক শ্ৰেণীৰ। দুখীয়া লোকসকল দিন মজুৰি কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰে যদিও কেতিয়াবা তেওঁলোকে আনৰ মাটি আধিলৈ লয়। ধনীসকলৰ হাতত সাধাৰণতে যথেষ্ট খেতিৰ মাটি আছে আৰু তেওঁলোক সাধাৰণতে ৰবৰ আৰু ধান খেতিয়ক। তেওঁলোকৰ লগত টিভি, দুচকীয়া বাহন, ৰেডিঅ' আদি আছে। মধ্যম শ্ৰেণীৰ লোকসকলে সাধাৰণতে নিজৰ তথা আধি লোৱা মাটিত ৰবৰ খেতি বা ধান খেতি কৰে।

চিত্ৰ ঃ ৩.১ ঃ সম্পদশালীৰ শ্ৰেণীবদ্ধকৰণ

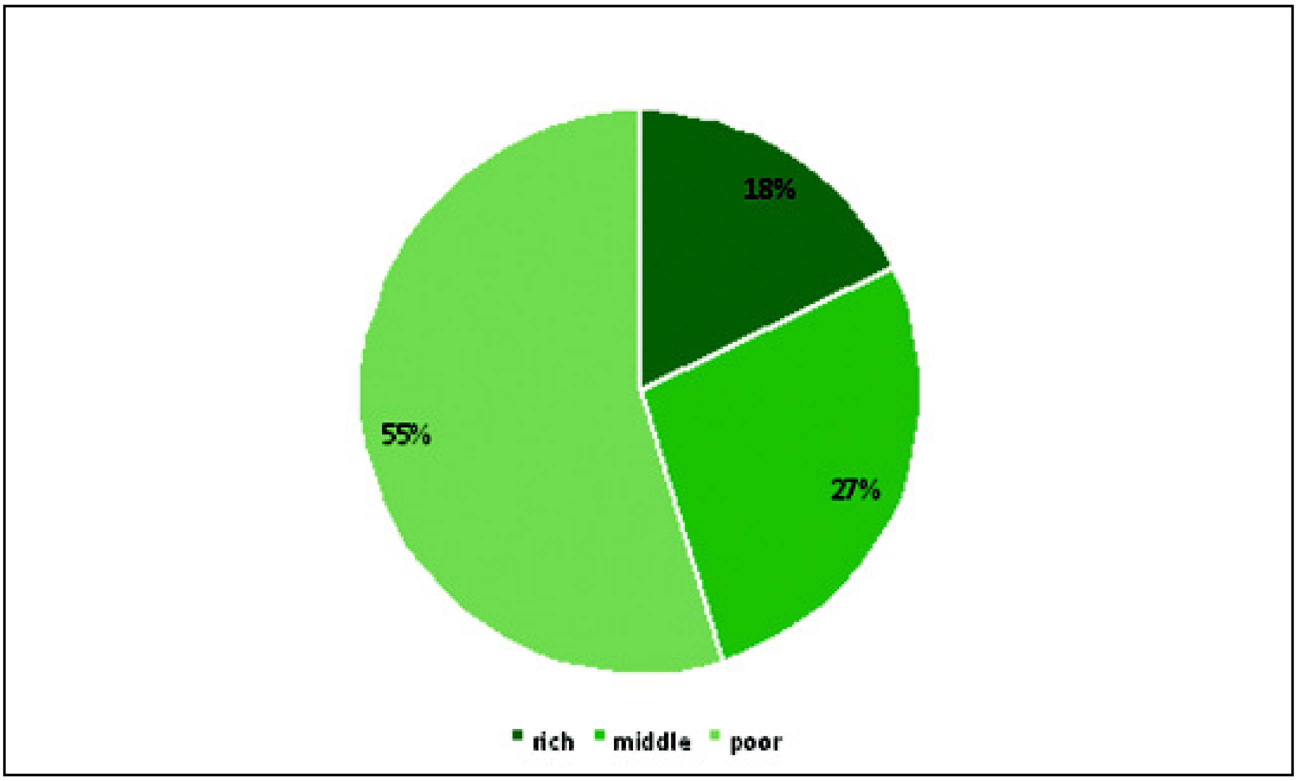

উৎস ঃ পি আৰ এ

৩.৩ নিৰ্ধাৰিত সময়সূচীৰ পৰ্যালোচনা

গাঁওখনৰ বিগত সময়ত গুৰুত্বপূৰ্ণ তথা কোনো ঐতিহাসিক ঘটনাৱলীৰ তথ্য পৰ্যালোচনাৰ বাবে এই সমীক্ষা চলোৱা হয়।

সমীক্ষকৰ দলটোৱে গাঁওখনৰ মুৰব্বী, বয়োজ্যেষ্ঠ নাগৰিক আৰু কিছুমান যুবকৰ সৈতে আলোচনা কৰি সেই সময়ৰ পৰিস্থিতি আৰু ঘটনাক্ৰমৰ সৈতে কেনেদৰে কাৰ্যব্যৱস্থা হাতত লৈছিল তথা সেই ঘটনাক্ৰমৰ পৰা তেওঁলোকৰ জীৱনত কি কি প্ৰভাৱ পৰিছিল লগতে গাঁওখনৰ বিকাশত কি অগ্ৰগতি লাভ কৰিলে, তাৰ পৰ্যালোচনা কৰে। আমাৰ এই পৰ্যালোচনাই নিম্নোক্ত তালিকাৰ বিশ্লেষণ কৰিছে।

তালিকা নং ৩.৩ সময়সূচীৰ পৰ্যালোচনা

বছৰ	ঘটনাক্ৰম	প্ৰকৃতি/ধৰণ
১৮৭০-৯০	গাঁওখনৰ বেছিসংখ্যক ঘৰেই ভূমিকম্পত বিধ্বস্ত হৈছিল	পাৰিপাৰ্শ্বিক
১৯৩৫-৪০	ইংৰাজসকলে ইয়াত কেম্প-কাৰ্যালয় স্থাপন কৰিছিল আৰু গান্দাবিল অঞ্চলত মাটিৰ তলেৰে তেলৰ পাইপ লাইন বহুৱাইছিল	ৰাজনৈতিক
১৯৫০-৬০	বনৰীয়া জন্তু যেনে - বাঘ ইত্যাদিয়ে ঘৰচীয়া জীৱ-জন্তু আক্ৰমণ তথা ঘৰসমূহ ধ্বংস কৰিছিল	পাৰিপাৰ্শ্বিক
১৯৫৫-৬০	গঁড় কমকৈ দেখিবলৈ পোৱা যায়	পাৰিপাৰ্শ্বিক

দেখিবলৈ পোৱা যায় যে ১৯৩০-৩৫ত ইংৰাজ শাসন কালত ইংৰাজে গাঁওখনৰ গান্দাবিলত এটি কাৰ্যালয় স্থাপন কৰিছিল। কিয়নো ইয়াত তেওঁলোকে তেল বিচাৰি পাইছিল। পৰৱৰ্তী কালত ইংৰাজে ইয়াত মাটিৰ তলেৰে তেল নিষ্কাষণৰ বাবে পাইপ বহুৱাইছিল। যিহেতু চল্লিশৰ দশকত ইংৰাজ চৰকাৰ ভাৰতৰ পৰা গুচি গৈছিল সেয়েহে ১৯৪০ চনত ইংৰাজ চৰকাৰে এই স্থানত তেল নিষ্কাষণৰ কাম অৰ্ধসমাপ্ত কৰিবলগাত পৰে।

আগতে বনৰীয়া জন্তুৱে এই অঞ্চলত সন্ত্ৰাসৰ সৃষ্টি কৰিছিল যদিও জনবসতি বাঢ়ি যোৱাৰ লগে লগে বনৰীয়া জন্তুৰ সংখ্যা কমিবলৈ ধৰে আৰু বৰ্তমানে গাঁৱত বান্দৰ, নিগনি, হৰিণ, শিয়াল ইত্যাদি জন্তুকহে দেখিবলৈ পোৱা যায়। উল্লেখযোগ্য যে এই অঞ্চলতে গঁড়ো দেখিবলৈ পোৱা গৈছিল।

৩.৪ ঋতু সম্বন্ধীয় জীৱিকা প্ৰণালীৰ আৰ্হি প্ৰস্তুত

গাঁওখনৰ স্থানীয় লোকে ঋতু সম্পৰ্কীয় জীৱিকা সন্দৰ্ভত যুগুতাই উলিওৱা তথ্যসমূহৰ পৰা সমুদায়টোৰ ঋতুভিত্তিক জীৱিকা আৰু সময়কালৰ প্ৰকৃত তথ্য আৰু ইয়াৰ লগত জড়িত স্পৰ্শকাতৰ বিষয়সমূহ সংগ্ৰহত সহায় কৰিছে। এইক্ষেত্ৰত সমূহীয়া আলোচনাত তথ্যৰ পুনৰীক্ষণত সহায় কৰিছে। এই ঋতুভিত্তিক কৰ্মৰাজি বাস্তৱ পৰিস্থিতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি গাঁওবাসীয়ে নিজৰ আৰ্থ-সামাজিক উন্নয়নৰ অগ্ৰাধিকাৰেৰে জীৱিকাৰ পাতনি মেলিছিল। অৱশ্যে ঋতু কালৰ পৰিৱৰ্তন সম্পৰ্কত সাধাৰণ গ্ৰাফ তালিকা প্ৰস্তুত কৰিব পৰা যায়। ঋতু কালৰ গোটেই পৰিক্ৰমাটোক বছৰটোৰ বিভিন্ন পৰিস্থিতিৰ পৰ্যালোচনাৰ বাবে এখন কেলেণ্ডাৰতো সামৰি ল'ব পৰা যায়। ঋতু কালৰ বিভিন্ন পাৰ্থক্যসমূহৰ ভিতৰত— বৰষুণৰ পৰিমাণ, কৃষি উৎপাদনৰ স্থিতি, শ্ৰমিকৰ চাহিদা, মজুৰিপ্ৰাপ্ত শ্ৰমিকৰ উপলব্ধতা, শ্ৰমিকৰ পৰিব্ৰাজন ঘটা, ৰোগৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱ ঘটা, ব্যয়ৰ পৰিমাণ ইত্যাদি সামৰি ল'ব পৰা যায়। একেদৰে গাঁওখনৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰ্থ-সামাজিক-সাংস্কৃতিক সময় যেনে— উৎসৱ আদিও ৰেখাচিত্ৰত অংকন কৰিব পৰা যায়।

ঋতুজনিত এই আৰ্হিত ঘাইকৈ বিভিন্ন কৃষিজাত বৈশিষ্ট্যক সামৰি লোৱা হয়। এই আৰ্হি প্ৰস্তুতৰ সময়ত আমি বিভিন্ন কৃষিকৰ্ম আৰু মূলতঃ তিনিটা কৃষিজাত কৰ্মৰ সময়ক সামৰি লৈছোঁ। যাৰ ভিতৰত বছৰটোৰ বিভিন্ন খেতিৰ বীজ ৰোপণ, কটা সময় আৰু ফচল চপোৱা সময়ক সামৰি লোৱা হয়। এই ঋতুজনিত আৰ্হিৰ পৰা দেখা গৈছে যে গাঁওখনত মূলতঃ খেতি হিচাপে ৰবৰ, ধান, কাঠআলু ইত্যাদি খেতি উৎপাদিত হয়। সমীক্ষাৰ পৰা এইটোও স্পষ্ট হৈছে যে জে এফ এম চিৰ অধীনত জীৱিকাৰ অন্যান্য প্ৰধান বিকল্পসমূহৰ ভিতৰত পশুধন পালন (গাহৰি, হাঁহ-কুকুৰা), দোকান, বয়ন শিল্প, দিন মজুৰি, কাঠ মিস্ত্ৰীৰ কাম, চিলাই কাম আদিক এই আৰ্হিত দেখুওৱা হৈছে যদিও ই ঋতুজনিত প্ৰকৃতিৰ নহয়। আলোচনা কালত প্ৰকাশ পোৱা মতে অঞ্চলটোৰ একাংশ লোকে জীৱিকাৰ সন্ধান বিচাৰি পূৰ্বোত্তৰ ৰাজ্যৰ বাহিৰৰ চহৰলৈ সাময়িক মজুৰিৰ বাবে ওলাই যায়।

তালিকা নং ৩.৪ ঋতুজনিত খেতিৰ (কৰ্মৰাজি) ধৰণ

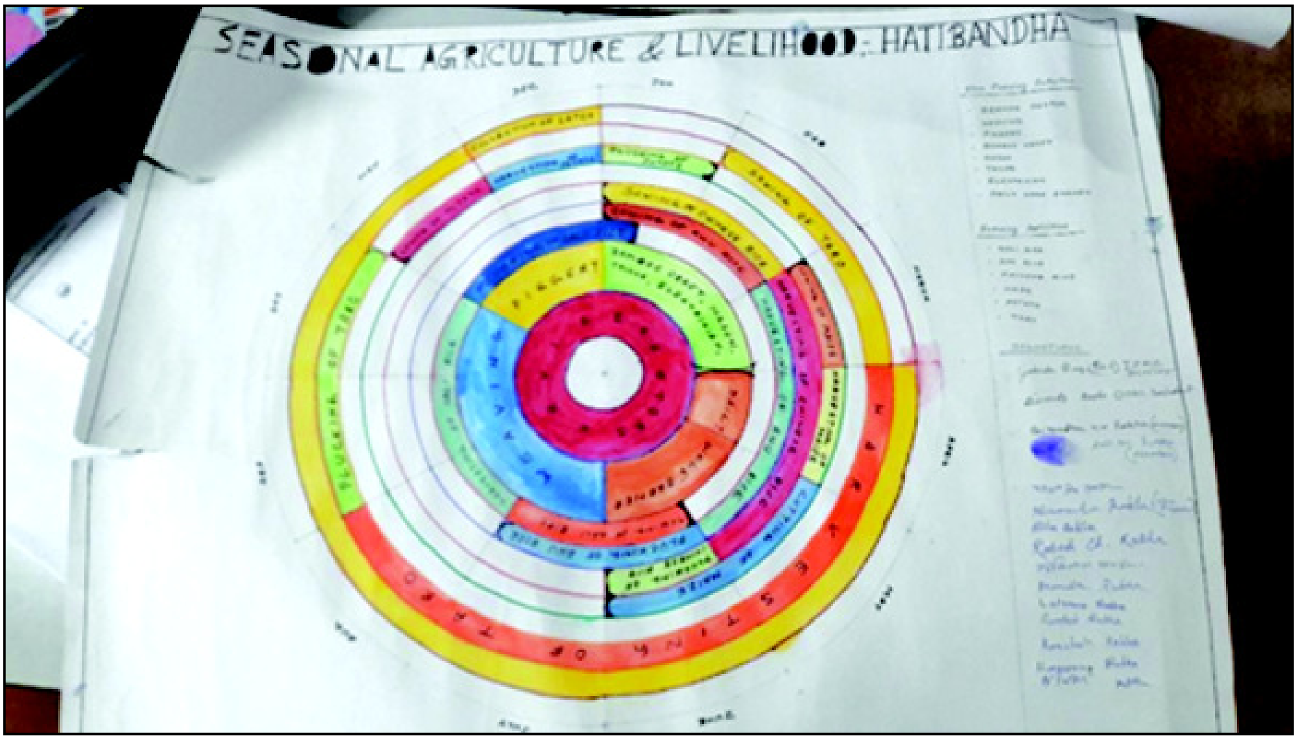

তালিকা নং ৩.৪ ঋতুজনিত খেতিৰ (কৰ্মৰাজি) ধৰণ

শ্ৰেণী	কৰ্মৰাজিৰ সময়			
কৃষিকৰ্ম		**বীজ ৰোপণ**	**ফচল**	**শস্য চপোৱা**
	শালিধান	জুন-জুলাই	আগষ্ট-অক্টোবৰ	নৱেম্বৰ-ডিচেম্বৰ
	চাইনিজ	জানুৱাৰী-ফেব্ৰুৱাৰী	মাৰ্চ-মে’	জুন-জুলাই
	মাটি আলু	ফেব্ৰুৱাৰী-মাৰ্চ	এপ্ৰিল-আগষ্ট	ছেপ্টেম্বৰ-অক্টোবৰ
	মাকৈ	মাৰ্চ	এপ্ৰিল	মে’-জুন
	ৰবৰ	(এপ্ৰিল-ডিচেম্বৰ) সংগ্ৰহ		
	তামোল	জুন-ডিচেম্বৰ		
	শিমলু আলু			
অনা-কৃষিকৰ্ম	বয়ন	গোটেই বছৰজুৰি		
	পশুপালন			
	দিন মজুৰি			
	দোকানী			
	বাঁহ শিল্প			
	ৰাজমিস্ত্ৰী			
	বিজুলী বাতিৰ কাম			
	চিলাই কাম			
বৃত্তি	চৰকাৰী চাকৰি/ অৱসৰ/ কোম্পানী পলিচী এজেণ্ট	গোটেই বছৰজুৰি		

শিকনি ঃ

- গাঁওখনত উৎপাদিত উদ্যান শস্যসমূহৰ ভিতৰত আম, কঁঠাল আদি পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ হয়। গাঁওবাসীয়ে এই সামগ্ৰীসমূহ বজাৰত বিক্ৰী নকৰে যদিও ইয়াৰ এখন উপযুক্ত বজাৰো আছে। এই উৎপাদিত সামগ্ৰীসমূহৰ প্ৰসংস্কৰণ আৰু সংৰক্ষণ কৰিব পাৰিলে গাঁওবাসীয়ে অতিৰিক্ত আয় লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব আৰু ইয়ে তেওঁলোকৰ জীৱন ধাৰণৰ মান উন্নত কৰিব।
- পশুপালন এই অঞ্চলত জীৱিকা নিৰ্বাহৰ বাবে এক সুন্দৰ বৃত্তি যদিও ইয়াৰ কিছু সমস্যা আছে। যেনে - নিম্নস্তৰৰ চৰকাৰী সহযোগ, বেমাৰ, পশু চিকিৎসালয়ৰ অভাৱ, কাৰিকৰী সহায়ৰ অভাৱ, উচ্চ খৰচৰ পশু খাদ্য ইত্যাদি।
- জে এফ এম চি এলেকাত প্ৰশিক্ষিত আৰু দক্ষতাপূৰ্ণ লোকৰ সংখ্যা তেনেই সীমিত। বহু কমসংখ্যক লোকেহে বয়ন শিল্পত দক্ষ তথা তেওঁলোকে নিজৰ ব্যৱহাৰৰ বাবেহে বয়ন কৰ্মত নিয়োজিত হয়। গাঁওবাসীয়ে এৰী সূতাৰ উৎপাদন সম্পৰ্কত জ্ঞাত যদিও অত্যধিক ব্যয় আৰু চাহিদা কম (তেওঁলোকৰ মতে) হোৱা হেতুকে তেওঁলোকে পলু পালন আৰু এৰী সূতা উৎপাদন ক্ৰমাৎ বন্ধ কৰি দিয়ে। একাংশই অৱশ্যে এৰী পলু নিজৰ খোৱাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰে। একাংশ ৰবৰ খেতিয়কে ৰবৰ উৎপাদনৰ প্ৰশিক্ষণ লাভ কৰিছে। আনহাতে একাংশ যুৱকেও ইলেক্ট্ৰিচিয়ানৰ প্ৰশিক্ষণ লাভ কৰিছে।

৩.৩ ভেন চিত্ৰ

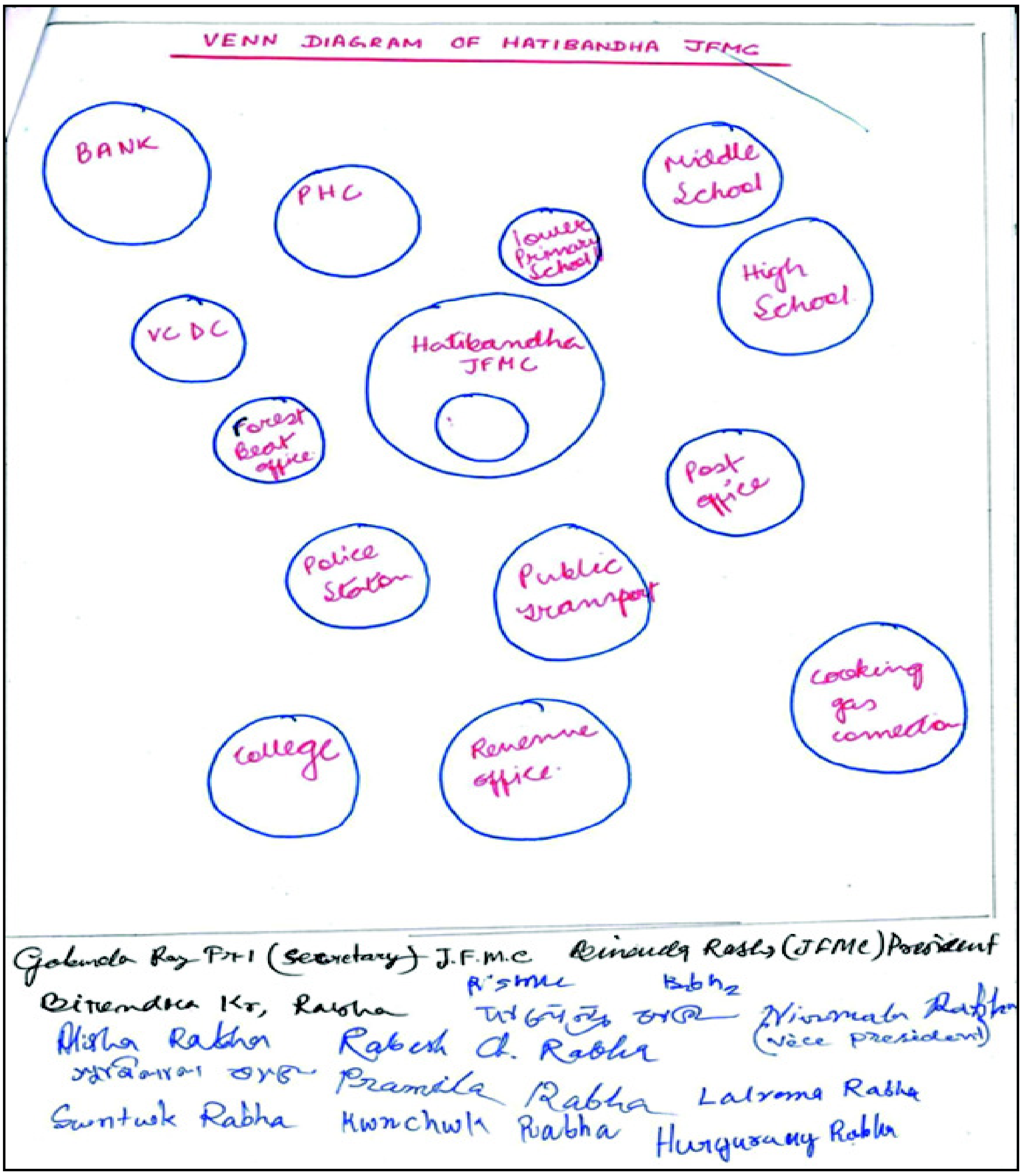

৩.৪ চপাটি চিত্র

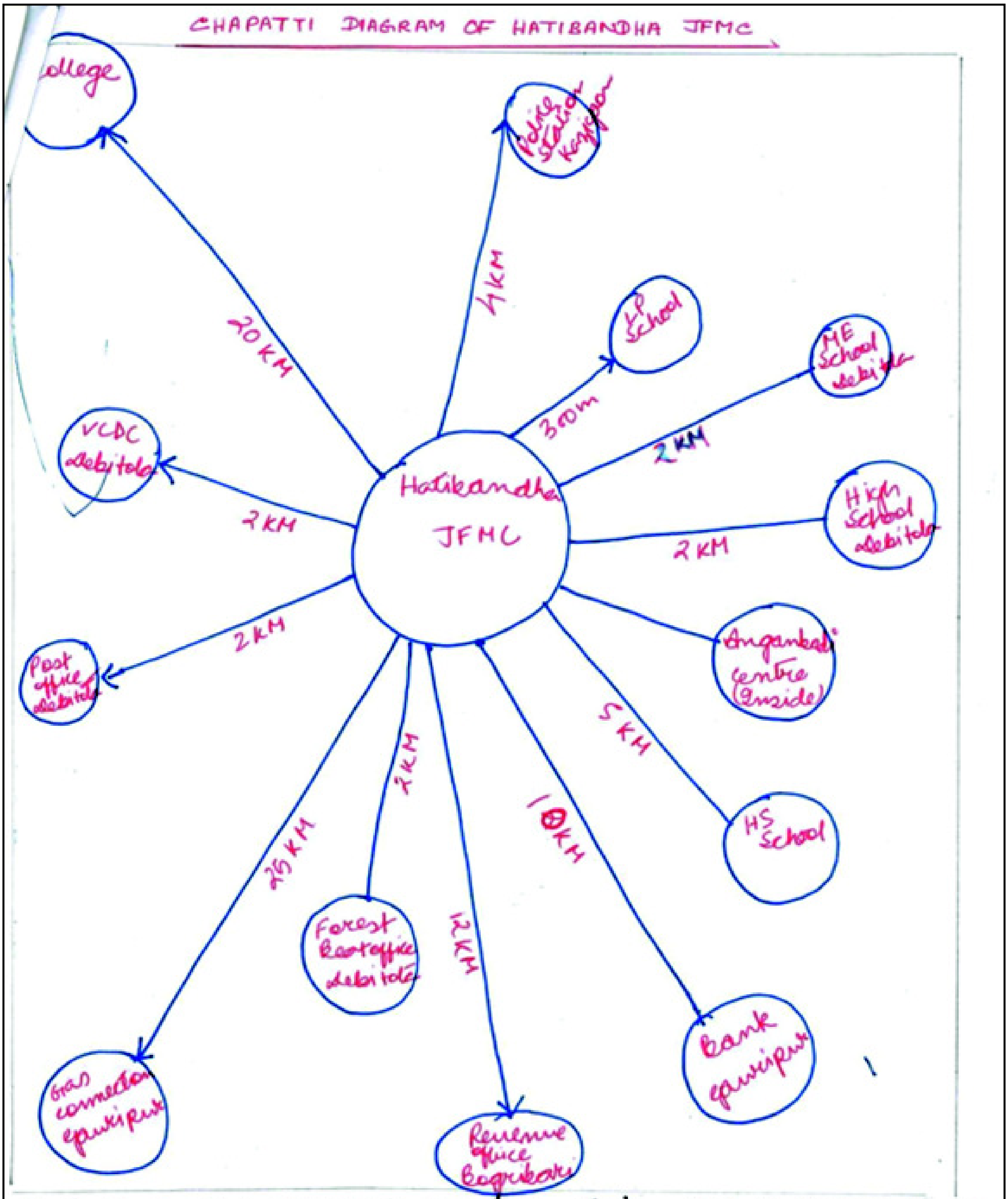

Gobinda Ray F.H (J.F.M.C) Secretary Binanda Rabha (J.F.M.C. President)

Kwnchwk Rabha Rishali Rabha

Birendra Kr. Rabha [illegible] Nirmala Rabha (Vice president)

Alisha Rabha Rabesh Ch. Rabha

[illegible] Pramila Rabha Lairema Rabha

Swntwk Rabha Hurgurang Rabha

Priority Matrix Ranking of Halikandha JFMC for Entry Point Activities

Entry Point Activities	Road (A)	Drinking water (B)	High School (C)	Community Hall (D)	LPG con. (E)	Electricity (F)	Sanitation (G)	Health centre (H)			Marks	Position
Road (A)	X	A	A	A	A	A	A	A			7	1st
Drinking water (B)	X	X	B	B	B	B	B	B			6	2nd
High School (C)	X	X	X	C	E	F	G	C			2	6th
Community hall (D)	X	X	X	X	E	F	D	D			2	5th
LPG connection (E)	X	X	X	X	X	E	E	E			5	3rd
Electricity (F)	X	X	X	X	X	X	F	F			4	4th
Sanitation (G)	X	X	X	X	X	X	X	G			1	7th
Health centre (H)	X	X	X	X	X	X	X	X			0	8th

Gobinda Ray Fri (J.F.M.C) Secretary — Binanda Rasha JFMC President

Biresndra Kr. Raona — Bishnu Rabha

[illegible] — Nirmala Rabha (Vice president)

Nisha Rabha — Rabesh Ch. Rabha — [illegible] — Pramila Rabha

Lalrema Rabha — Suntak Rabha — Kwnchwk Rabha — Hurgurang Rabha

Priority Matrix Ranking of Hatikandhi JFMC for Potential Livelihood Activities

Potential Livelihood Activities	Weaving (A)	Horticulture (B)	Endi Yarn (C)	Cane & Bamboo (D)	Driving (E)	Tailoring (F)	Masonry (G)	Livestock (H)	Electrician (I)		Marks	Position
Weaving (A)	X	B	C	A	A	A	A	H	A		5	4th
Horticulture (B)	X	X	C	B	B	B	B	B	B		7	2nd
Endi Yarn (Spinning) (C)	X	X	X	C	C	C	C	C	C		8	1st
Cane & Bamboo (D)	X	X	X	X	D	D	G	H	D		3	6th
Driving (E)					X	E	E	H	E		2	7th
Tailoring (F)						X	F	H	I		1	8th
Masonry (G)							X	H	G		3	5th
Livestock (H)							X	X	H		6	3rd
Electrician (I)							X	X	X		1	9th

Rabesh Ch. Rabha Bishnuram Rabha (vice president) Sumitra Rabha

signature of villagers Rishan Rabha Alima Rabha Kunchuli Rabha

Gobinda Ray Fr-I (J.F.M.C) Secretary Dinanda Rabha JFMC President Birendra Kr. Rabha

Pramila Rabha Lalrema Rabha Hurgurang Rabha

অনুসূচী- ৪

ফটো

পি আৰ এ অনুশীলনৰ সময়ত

পি আৰ এ অনুশীলনৰ অন্তত

উৎপাদিত বয়ন সামগ্ৰী

ৰবৰ উৎপাদন

RECORD 7 : MEMBERSHIP REGISTER

Name of JFMC Halitondha Division Supanifat Range P: Koragfar.

Beat JFMC Code

Sr. No.	Name	Father's / Husband's name	Age	Male / Female	Education	SC/ST / BC/OBC
1	Biranda Rabha	Anukul Rabha	38	M	HSLC	
2	Rinmee Rabha		55			
3	Anil Rabha		30			
4	Lalrema Rabha		33			
5	Lumikal Rabha		57			

6. Hiranna Rabha 45
7. Hirendra Rabha 36
8. Niresumati Rabha 45 F
9. Hironmoyi Rabha 35 F
10. Pramila Rabha 42 F
11. Nirmali 40 F
12. Avrika Rabha 38 F
13. Sumita Rabha 45 F
14. Sarmila Rabha 97 35 F
15. Dalendra Rabha 55 M

অতিৰিক্ত সূচী— ৬ (ৰেকৰ্ড- ১)

তালিকা নং- ১ ঃ গাঁৱৰ মূল তথ্য

তালিকা নং- ১ ঃ জে এফ এম চিৰ মূল তথ্য

ক্ৰমিক নং	জে এফ এম চিৰ নাম	প্ৰতিষ্ঠা বৰ্ষ	কাৰ্যবাহী কমিটিৰ সদস্য সংখ্যা	সভাপতিৰ নাম	সম্পাদকৰ নাম	টি টি এফৰ বিত্তীয় স্থিতি	বৰঙণি প্ৰতি পৰিয়াল/প্ৰতি ব্যক্তি	সামাজিক বেংক ব্যৱহাৰ হৈছে নে নাই	বিশেষ প্ৰাপ্তিৰ ওপৰত মন্তব্য	আৰ এফ আ'ৰ সফলতা- শ্ৰেণী বিভাগ (%)
১	উত্তৰ হাতীবান্ধা	২০১৫	২০	বিনন্দ ৰাভা	গোবিন্দ ৰায়			হৈছে		

উৎস ঃ ক্ষেত্ৰ সমীক্ষাৰ প্ৰতিবেদন

তালিকা নং- ২ ঃ জনসংখ্যাৰ তথ্য

তালিকা নং- ২ ঃ প্ৰকল্প গাঁৱত জনবিন্যাসৰ স্থিতি

ক্ৰমিক নং	গাঁৱৰ নাম	আৱাসৰ সংখ্যা	জনসংখ্যা			লিংগ অনুপাত	আৱাসৰ গড় ব্যক্তিৰ সংখ্যা
			মুঠ	পুৰুষ	মহিলা		
১	উত্তৰ হাতীবান্ধা	৬২	৩১৫	১৯০	১২৫	৬৫৮	৫

উৎস ঃ ক্ষেত্ৰ সমীক্ষাৰ প্ৰতিবেদন

তালিকা নং- ২.১

আৱাসৰ সংখ্যা	জাতি	জনজাতি	ধৰ্ম
৬২	ৰাভা	অনুসুচিত জনজাতি	খ্ৰীষ্টান, হিন্দু

উৎস ঃ ক্ষেত্ৰ সমীক্ষাৰ প্ৰতিবেদন

তালিকা- ৩ ঃ ভূমি স্বত্বাধিকাৰীৰ তথ্যৰ ভিত্তিত গাঁৱৰ কৃষকৰ শ্ৰেণী বিভক্তিকৰণ

তালিকা- ৩ ঃ ভূমি স্বত্বাধিকাৰীৰ তথ্যৰ ভিত্তিত গাঁৱৰ কৃষকৰ শ্ৰেণী বিভক্তিকৰণ

গাঁৱৰ নাম	ভূমি স্বত্বাধিকাৰ হিচাপত কৃষকৰ বৰ্ণনা				
	বহল পৰিসৰৰ খেতিয়ক > ১০ হেক্টৰ	ক্ষুদ্ৰ খেতিয়ক ২ৰ পৰা ১০ হেক্টৰ	সাধাৰণ খেতিয়কৰ পৰিয়াল < ২ হেক্টৰ	ভূমিহীন	সৰ্বমুঠ
উত্তৰ হাতীবান্ধা	নাই	নাই	৪৯	১৩	৬২

তালিকা- ৪ ঃ পশুধনৰ সংখ্যা

তালিকা- ৪ ঃ পশুধনৰ সংখ্যা

গাঁৱৰ নাম	গাঁৱৰ পশুধনৰ সংখ্যা							
	গৰু	ম'হ	ছাগলী	কুকুৰা	ষাঁড় গৰু	উট	গাহৰি	মুঠ
উত্তৰ হাতীবান্ধা	১২০	নাই	৪০	৯৬	নাই	নাই	২৩	২৭৯

উৎস ঃ ক্ষেত্ৰ সমীক্ষাৰ প্ৰতিবেদন

তালিকা- ৫ ঃ গাঁৱৰ আন্তঃগাঁথনি

তালিকা-৫ ঃ উত্তৰ হাতীবান্ধা জে এফ এম চিৰ আন্তঃগাঁথনি

আন্তঃগাঁথনি	স্থান	গাঁৱৰ পৰা দূৰত্ব (কিঃমিঃ)
ঘাইপথ	৩১নং ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাইপথ	৮ কিঃমিঃ
বিদ্যুৎ	দেৱীটোলা (গাঁৱৰ বাহিৰত)	২ কিঃমিঃ
ৰন্ধন গেছৰ সংযোগ	গৌৰীপুৰ (গাঁৱৰ বাহিৰত)	২৫ কিঃমিঃ
যাতায়াত ব্যৱস্থা	উপলব্ধ নহয়	—
জনস্বাস্থ্য কেন্দ্ৰ	দেৱীটোলা (গাঁৱৰ বাহিৰত)	২ কিঃমিঃ
বিদ্যালয়	১খন নিম্ন প্ৰাথমিক বিদ্যালয়	৩০০ মিঃ
	১খন মজলীয়া বিদ্যালয়	২ কিঃমিঃ
	১খন উচ্চ মাধ্যমিক বিদ্যালয়	২ কিঃমিঃ
	২খন উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়	৫ কিঃমিঃ
কলেজ	২খন কলেজ	২০ কিঃমিঃ
ডাকঘৰ	দেৱীটোলা	২ কিঃমিঃ
বেংক	গৌৰীপুৰ	১০ কিঃমিঃ
টেলিফোন	উপলব্ধ নহয়	—
খোৱাপানী	পানী যোগান উপলব্ধ নহয়	—
অংগনৱাড়ী কেন্দ্ৰ	উত্তৰ হাতীবান্ধা	—
ভি চি ডি চি	দেৱীতোলা	২ কিঃমিঃ
ৰাজহ কাৰ্যালয়	বগৰীবাৰী	১২ কিঃমিঃ
আৰক্ষী থানা	কাজীগাঁও	৪ কিঃমিঃ
ফৰেষ্ট বীট অফিচ	দেৱীটোলা	২ কিঃমিঃ
জিলা সদৰ	ধুবুৰী	২৭ কিঃমিঃ

তালিকা- ৬ ঃ কৃষি শস্য

তালিকা- ৬ ঃ কৃষি শস্য

শস্যৰ ধৰণ	বৰষুণৰ পানীৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল		জলসিঞ্চন	
	শস্যৰ নাম	মাটিকালি (হেক্টৰ)	শস্যৰ নাম	মাটিকালি (হেক্টৰ)
খাৰিফ শস্য	শালি, চাইনিজ ধান	৩০.৫	উপলব্ধ নহয়	
ৰবি শস্য	সৰিয়হ, পাতজাতীয় শাক-পাচলি	ঘৰুৱা ব্যৱহাৰ	উপলব্ধ নহয়	
ৰবৰ	ৰবৰ	১২.৯		
অন্যান্য	শাক-পাচলি, ফলমূল	২০.৮৭	উপলব্ধ নহয়	

তালিকা নং- ৭ ঃ শস্য উৎপাদনৰ প্ৰতিচ্ছবি

তালিকা-৭ ঃ শস্য উৎপাদনৰ প্ৰতিচ্ছবি

শস্যৰ ধৰণ	মুঠ উৎপাদন আনুমানিক (কুইন্টল)	খেতি কৰা পৰিয়ালৰ সংখ্যা	গড় উৎপাদন (কুইন্টল/প্ৰতি হেক্টৰ)	কৃষি উৎপাদনৰ মাটি এলেকা (হেক্টৰ)
ধানখেতি	৬৮৪	৪৯	২২.৪২	৩০.৫
ৰবৰ	৮০	১৫	৪.৯৮	১৬.০৫
শাক-পাচলি	২৮৮	৫৩	২২.৩২	১২.৯

*১ হেক্টৰ = ১.৬৮ বিঘা

উৎস ঃ ক্ষেত্ৰ সমীক্ষাৰ প্ৰতিবেদন

তালিকা নং- ৮ ঃ পশুখাদ্যৰ উপলব্ধতা

তালিকা নং— ৮ ঃ জে এফ এম চিৰ অধীনত উপলব্ধ পশুখাদ্য

খাদ্যৰ ধৰণ	১ৰ পৰা ৩ মাহ	৩ৰ পৰা ৬ মাহ	> ৬ মাহ
শস্যৰ অৱশিষ্ট		√	
গছৰ পাত		√	
ঘাঁহ-বন			√
সেউজীয়া খাদ্য			√
বনাঞ্চলৰ ঘাঁহনি			√

উৎস ঃ ক্ষেত্ৰ সমীক্ষাৰ প্ৰতিবেদন

তালিকা নং- ৯ ঃ গাঁৱৰ পৰা বজাৰৰ অৱস্থান

তালিকা-৯ ঃ গাঁৱৰ পৰা বজাৰৰ অৱস্থান

ক্রয় কৰাৰ বাবে	অৱস্থান	গাঁৱৰ পৰা দূৰত্ব (কিঃমিঃ)
ৰেচনৰ দোকান	দেৱাটোলা	২ কিঃমিঃ
সাপ্তাহিক বজাৰ	দেৱাটোলা	২ কিঃমিঃ
	আলমগঞ্জ	৫ কিঃমিঃ
প্রধান বজাৰ	আলমগঞ্জ	৫ কিঃমিঃ
বন নিগমৰ বিক্রী কেন্দ্র	নাই	
টেণ্ডু পট্টা পি এইচ এ ডি	নাই	
মাছ বজাৰ	দেৱীতোলা	২ কিঃমিঃ
ঔষধি গছ সংগ্রহ কেন্দ্র	নাই	
বন নিগমৰ ঔষধি গছ সংগ্রহ কেন্দ্র	নাই	

তালিকা নং- ১০ ঃ জলসম্পদৰ সুবিধা

তালিকা নং-১০ত গাঁওখনত উপলব্ধ জলসম্পদৰ সুবিধাৰ বিৱৰণ

জলসম্পদ	সংখ্যা	পানীৰ উপলব্ধতা	ব্যৱহাৰ
জল সংৰক্ষণ ব্যৱস্থা	উপলব্ধ নহয়		
দমকল	৪	পর্যাপ্ত নহয়	খোৱা পানীৰ ব্যৱহাৰ
জান	২	পর্যাপ্ত নহয়	জলসিঞ্চন আৰু পশুধন পালন
নদী	উপলব্ধ নহয়		

উৎস ঃ ক্ষেত্র সমীক্ষাৰ প্রতিবেদন

তালিকা নং- ১১ ঃ ইন্ধনৰ ব্যৱহাৰ

তালিকা নং- ১১ত ইন্ধনৰ ব্যৱহাৰ

ইন্ধনৰ ধৰণ	নির্ভৰশীল আৱাসগৃহৰ সংখ্যা	নির্ভৰ হ'বলগীয়া মাহৰ সংখ্যা	সংগ্রহৰ উৎস (স্থানীয়ভাৱে, গাঁৱত, বনাঞ্চলত, অন্যান্য)	প্রধান/বিকল্প ব্যৱহাৰ
কাঠ খৰি	৬২	১২	বনাঞ্চল	প্রধান ব্যৱহাৰ
কেৰাচিন	১০	৪	বজাৰ	বিকল্প ব্যৱহাৰ
গোবৰ গেছ	নাই			
এল পি জি	৩	৩	বজাৰ	বিকল্প ব্যৱহাৰ
বৈদ্যুতিক হিটাৰ	উপলব্ধ নহয়			

উৎস ঃ ক্ষেত্র সমীক্ষাৰ প্রতিবেদন

অতিৰিক্ত তালিকা

তালিকা ১ ঃ আয়ৰ শ্ৰেণী বিভাজন

তালিকা নং- ১২ ঃ প্ৰকল্প এলেকাত প্ৰতিঘৰৰ আয়ৰ শ্ৰেণী বিভাজন

ধৰণ	আয় (টকা)	প্ৰতি আৱাসীৰ ধৰণৰ শতাংশ
দৰিদ্ৰ সীমাৰেখাৰ তলৰ	২৫,০০০ আৰু তাৰ তলত	২৮
দৰিদ্ৰ সীমাৰেখাৰ ওপৰত	২৫,০০০ৰ পৰা ৫০,০০০	১৮
	৫০,০০০ আৰু তাৰ ওপৰত	১৬

তালিকা ২ ঃ শিক্ষিতৰ হাৰ

তালিকা নং- ২ত প্ৰকল্প এলেকাত শিক্ষিত লোকৰ স্থিতি

ধৰণ	শতাংশৰ হাৰ
অশিক্ষিত	৯
মধ্য পৰ্যায়লৈ	৩২
অষ্টম-দশম শ্ৰেণীলৈ	১৬
দশম উত্তীৰ্ণ	১৫
দ্বাদশ উত্তীৰ্ণ	১৪
স্নাতক	৩
শিশু	১২

উৎস ঃ ক্ষেত্ৰ সমীক্ষাৰ প্ৰতিবেদন

ৰেকৰ্ড-২

জীৱিকাৰ সুযোগ পৰ্যালোচনা

তালিকা নং— ১২ কৃষি আৰু উদ্যান

তালিকা নং— ১২ত কৃষি আৰু উদ্যান ক্ষেত্ৰৰ তথ্যৰ বিৱৰণ

সীমাবদ্ধতা	কাৰণ	সুযোগ	কাৰ্য আঁচনি
ন্যূনতম উৎপাদন	◆ ৰবৰ খেতিৰ বাবে খেতিপথাৰৰ সাৰ ক্ৰমাৎ কমি গৈছে ◆ জৈৱিক কৃষিৰ বিষয়ে অজ্ঞতা ◆ উচ্চ উৎপাদনমুখী বীজ ব্যৱহাৰ নকৰা ◆ জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থাহীনতা ◆ কৃষিগত আন্তঃগাঁথনিৰ অভাৱ, আধুনিক যন্ত্ৰপাতি, যেনে— পাৱাৰ টিলাৰ, ট্ৰেক্টৰ আদিৰ অভাৱ। ◆ বজাৰ চাহিদা অনুসৰি নচলা	◆ জনসিঞ্চন, নতুন তথা আধুনিক প্ৰযুক্তিৰ ব্যৱহাৰেৰে উৎপাদন বৃদ্ধি কৰিব পাৰি। ◆ উচ্চ উৎপাদনমুখী বীজত ব্যৱহাৰৰ বাবে কাৰ্য আঁচনি।	◆ জৈৱিক কৃষিৰ প্ৰশিক্ষণ ◆ উচ্চ উৎপাদনক্ষম শস্যৰ বাবে বীজ আৰু প্ৰযুক্তি ব্যৱহাৰৰ প্ৰশিক্ষণ।
গুদাম আৰু উৎপাদন	◆ উমৈহতীয়া গুদামৰ অভাৱ। ◆ বিদ্যুতৰ অভাৱত শীতল পণ্যাগাৰৰ অভাৱ।	◆ বিক্ৰী নোহোৱা সামগ্ৰী নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ বাবে সংৰক্ষিত কৰাৰ সুবিধা।	
বেচা-কিনা	◆ উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ সৰবৰাহৰ বাবে যাতায়াত ব্যৱস্থাৰ অভাৱ। ◆ বজাৰৰ সৈতে প্ৰত্যক্ষ যোগাযোগৰ অভাৱ, মধ্যভোগীৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। ◆ বজাৰ বিপণনৰ বাবে জ্ঞানৰ অভাৱ, পৰম্পৰাগত বিক্ৰী ব্যৱস্থাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।	◆ সামগ্ৰী সৰবৰাহৰ সুবিধাজনক যাতায়াত ব্যৱস্থাই ওচৰৰ বজাৰলৈ সামগ্ৰী কঢ়িওৱাত কৃষকক সহায় কৰে। ◆ মধ্যভোগীক আঁতৰ কৰিব পাৰিলে বজাৰত অধিক মূল্য লাভ কৰিব পাৰে। ◆ সাম্প্ৰতিক বজাৰৰ পৰিস্থিতি আৰু বজাৰ মূল্যৰ বিষয়ে জ্ঞান আহৰণ কৰিব পাৰে।	◆ ক্ৰেতা-বিক্ৰেতাৰ মিলন বা বৈঠক।

তালিকা নং— ১৩

পশুধন

সীমাবদ্ধতা	কাৰণ	সুযোগ	কাৰ্য আঁচনি
চৰণীয়া পথাৰৰ অভাৱ	◆ প্ৰযোজ্য নহয়।	—	—
পশু খাদ্যৰ উপলব্ধতা	◆ দুৰ্বল বিত্তীয় অৱস্থাৰ বাবে বজাৰৰ পৰা পশু খাদ্য ক্ৰয় কৰাত অপাৰগ। ◆ গছপাত, বনলতা আৰু শস্যৰ অৱশিষ্ট অংশ কেৱল ৩ৰ পৰা ৬ মাহলৈ উপলব্ধ। গোটেই বছৰজুৰি সেউজীয়া পশুখাদ্য পাবলৈ নাই।	◆ গাইগৰুৰ ক্ষিপ্ৰ বিকাশ ◆ পশুপালনৰ দ্বাৰা অধিক আয়ৰ সুবিধা।	
পশু চিকিৎসাৰ সুবিধা	◆ কোনো পশু চিকিৎসা কেন্দ্ৰ নাই। ◆ পশুপালনৰ বাবে উপযুক্ত জ্ঞানৰ অভাৱ।	◆ বেমাৰ নিয়ন্ত্ৰণ। ◆ গাইগৰু বা পশুধনৰ জীৱনকাল বৃদ্ধি। ◆ এনে ব্যৱস্থাই গাঁওবাসীৰ মাজত সজাগতা বৃদ্ধিৰ লগতে পশুপালনত উদগনি যোগাব।	
দুগ্ধ উৎপাদন	◆ পশুখাদ্যৰ অভাৱ। ◆ দুগ্ধ উৎপাদনৰ বাবে পশুপালনৰ বৈজ্ঞানিক জ্ঞানৰ অভাৱ।	◆ দুগ্ধ উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ উচ্চ চাহিদা। ◆ দুগ্ধ উৎপাদন বৃদ্ধি কৰিবলৈ ওপৰঞ্চি 'মিল্ক বুষ্টাৰ, মিল্ক প্লাছ' আদিৰ দৰে দ্ৰব্যৰ ব্যৱহাৰ।	
গাখীৰৰ বজাৰ	◆ গাখীৰৰ প্ৰত্যক্ষ বজাৰৰ বাবে যোগাযোগৰ অভাৱ। ◆ দুগ্ধ উৎপাদিত বিভিন্ন সামগ্ৰীৰ চাহিদাৰ বিষয়ে অজ্ঞতা।	◆ কোকৰাঝাৰ জিলা মুখ্যালয় আৰু চুবুৰীয়া ৰাজ্য পশ্চিমবংগ যিহেতু জে এফ এম চিৰ পৰা যথেষ্ট দূৰত, সেয়ে গাখীৰৰ বজাৰত প্ৰচুৰ চাহিদা দেখা যায়।	

তালিকা নং— ১৪ এন ডব্লিউ এফ পি

সীমাবদ্ধতা	কাৰণ	সুযোগ	কাৰ্য আঁচনি
সংগ্ৰহৰ পৰিমাণ কম	◆ কম পৰিমাণে উপলব্ধ এন ডব্লিউ এফ পি	◆ সংৰক্ষিত উৰ্বৰ মাটি উপলব্ধ	◆ খাদ্যশস্যৰ গছ, ঔষধি গছ আদি ৰোপণ
হ্ৰস্বকালীন সংগ্ৰহ	—	◆ সংৰক্ষিত উৰ্বৰ মাটি উপলব্ধ	—
কম মূল্য	—	—	—
গুণগত মান সংযোগ	◆ প্ৰ-সংস্কৰণ উদ্যোগ নাই ◆ প্ৰয়োজনীয় ব্যৱস্থাৰ অভাৱ ◆ কাৰিকৰী জ্ঞানৰ অভাৱ		

তালিকা নং— ১৫ **বিশেষ দক্ষতা**

তালিকা নং— ১৫ত হস্ততাঁতৰ বিশেষ দক্ষতাৰ বিৱৰণ

সীমাবদ্ধতা	কাৰণ	সুযোগ	কাৰ্য আঁচনি
কেঁচা সামগ্ৰীৰ উপলব্ধতা	◆ নিকটৱৰ্তী স্থানত কেঁচা সামগ্ৰীৰ অভাৱ। ◆ সংগ্ৰহৰ অভাৱ।	◆ কেঁচা সামগ্ৰী মজুতকৰণৰ বাবে উমৈহতীয়া স্থানৰ আৱশ্যকতা। ◆ বাণিজ্যিকীকৰণক মজবুত কৰা	◆ কেঁচা সামগ্ৰীৰ বাবে মজুতকৰণ বেংক স্থাপন।
উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ গুণমান	◆ সামগ্ৰীৰ গুণগত মানৰ ওপৰত অধ্যয়নৰ অভাৱ ◆ উচ্চ মানবিশিষ্ট সামগ্ৰীৰ অভাৱ ◆ পৰম্পৰাগত কাৰ্যশৈলী যন্ত্ৰপাতিৰ ব্যৱহাৰ। ◆ টি কিউ এম পদ্ধতিৰ অভাৱ। ◆ নতুন সামগ্ৰীৰ বিকাশৰ অভাৱ	◆ উৎপাদন বৃদ্ধি। ◆ মানৱ সম্পদৰ পৰ্যাপ্ত ব্যৱহাৰ ◆ আধুনিক যন্ত্ৰপাতিৰ ব্যৱহাৰ ◆ অন্য বজাৰ বা শিপিনীৰ দ্বাৰা তৈয়াৰী বিভিন্ন বস্তুৰ লগত তুলনা কৰি উন্নত সম্পদ সৃষ্টি কৰা	◆ আধুনিক যন্ত্ৰপাতিৰ ব্যৱহাৰৰ প্ৰশিক্ষণ। ◆ গাঁওবাসীক আধুনিক প্ৰযুক্তি প্ৰদান কৰা।
বেচা-কিনাৰ সম্ভাৱনীয়তা	◆ হস্তশিল্পৰ সামগ্ৰীৰ বজাৰৰ অভাৱ ◆ মূল্য নিৰ্ধাৰণ নীতিৰ অভাৱ ◆ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ ক্ৰেতাৰ লগত পোনপটীয়া সম্পৰ্কৰ অভাৱ	◆ সামগ্ৰীৰ বাবে উপযুক্ত দাম ◆ বজাৰৰ প্ৰসাৰণ	◆ ক্ৰেতা-বিক্ৰেতাৰ মাজত সম্পৰ্ক স্থাপন ◆ ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ আলোচনা-চক্ৰ আদিত অংশগ্ৰহণ কৰা ◆ বজাৰ বিশেষজ্ঞৰ সহায় লোৱা
ঋণৰ সুবিধা	◆ বেংক অথবা ডাকঘৰৰ সৈতে যোগাযোগৰ অভাৱ। ◆ বেংক অথবা চৰকাৰী আঁচনি সন্দৰ্ভত জ্ঞানৰ অভাৱ।		◆ ক্ষুদ্ৰ বিনিয়োগ, সাময়িক ঋণ, কাৰ্য সম্পাদনৰ বাবে মূলধনৰ ব্যৱস্থা।
উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ ভিন্ন ৰূপান্তৰণ	◆ নতুন সামগ্ৰীৰ বিকাশ অথবা সামগ্ৰীৰ ভিন্ন ৰূপান্তৰণৰ অভাৱ। ◆ সামগ্ৰীৰ ভিন্ন ৰূপান্তৰণৰ বাবে ধাৰণাৰ অভাৱ।	◆ চাহিদাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি সামগ্ৰীৰ বিকাশ তথা আধুনিক বজাৰৰ আৱশ্যকতাৰ ভিত্তিত সামগ্ৰীৰ বিকাশ।	◆ দক্ষতা বিকাশ আৰু নতুন সামগ্ৰীৰ বিকাশৰ বাবে প্ৰশিক্ষণ।

তালিকা নং— ১৬ ঋণৰ সুবিধা

সীমাবদ্ধতা	কাৰণ	সুযোগ	কাৰ্য আঁচনি
ঋণগ্ৰস্ততা	◆ নাই	◆ গাঁৱৰ সমীপৱৰ্তী এলেকাত আধুনিক বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন।	
সুদৰ হাৰ	◆ ব্যক্তিগত ঋণদাতাৰ দ্বাৰা অধিক হাৰত সুদ গ্ৰহণ।	◆ ৰাজসাহায্যযুক্ত ঋণ ব্যৱস্থাপনা	
ঋণৰ উপলব্ধতা	◆ ক্ষতি স্বীকাৰৰ আশংকা ◆ তথ্য-পাতি সংগ্ৰহৰ বাবে জ্ঞানৰ অভাৱ।	◆ উদঙনিমূলক প্ৰতিষ্ঠানৰ উদ্যোগ	◆ ক্ষুদ্ৰ বিনিয়োগ, সাময়িক ঋণ, কাৰ্য সম্পাদনৰ বাবে মূলধনৰ ব্যৱস্থা।
বন্ধকীৰ অসুবিধা	◆ বন্ধকীৰ বাবে সা-সম্পত্তিৰ উপযুক্ত কাগজ-পাতিৰ অভাৱ।	◆ গাঁও এলেকাত প্ৰয়োজনীয় কাগজ-পাতিৰ বাবে পৰ্যাপ্ত সজাগতা সৃষ্টি।	

Divisional Forest Officer
Parbathora Forest Division
Suparighat